

HOTUBA YA WAZIRI WA AFYA

MAHMOUD THABIT KOMBO (MBM)

**KUHUSU MAKADIRIO NA MATUMIZI YA WIZARA YA AFYA KWA MWAKA WA
FEDHA 2016/17 KATIKA BARAZA LA WAWAKILISHI,
ZANZIBAR**

JUNI, 2016

YALIYOMO

Table of Contents

MCHANGANUO WA VIFUPISHO.....	4
UTANGULIZI	5
UTANGULIZI	5
MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2015/16	7
MAFANIKIO YA SEKTA YA AFYA 2015/16.....	9
CHANGAMOTO	10
VIPAUMBELE VYA BAJETI KWA MWAKA 2016/2017	11
Programu ya Kinga na Elimu ya Afya	11
Programu ya Tiba	12
Programu ya Usimamizi wa Sera ya Afya na Utawala	13
Programu ya Hospitali ya Mnazi mmoja.....	13
UTEKELEZAJI WA PROGRAMU KWA MWAKA 2015/2016.....	14
PROGRAMU NAMBARI 1: PROGRAMU YA KINGA NA ELIMU YA AFYA.....	14
Huduma ya Kumaliza Maradhi ya Malaria.....	14
Huduma za kinga dhidi ya maradhi ya UKIMWI, Kifua Kikuu na Ukoma.....	16
Huduma ya Afya ya Uzazi na Mtoto.....	18
Huduma za Ufuatiliaji wa Mienendo ya Maradhi.....	20
Huduma za Kupambana na Maradhi Yasiyoambukiza.....	20
Huduma za Afya ya Macho.....	22
Huduma ya Elimu ya Afya.....	24
Huduma za Afya Bandarini.....	25
Huduma ya Afya ya Mazingira.....	26

Huduma za Afya Wilayani.....	27
PROGRAMU NAMBARI 2: HUDUMA ZA TIBA.....	29
Mpango wa Damu Salama.....	30
Ununuzi, Uhifadhi na Usambazaji wa Dawa, Zana na Vifaa Tiba.....	30
Usimamizi wa Hospitali Binafsi	35
5.3 IDARA YA HOSPITALI YA MNAZI MMOJA.....	36
UTEKELEZAJI WA PROGRAMU KWA MWAKA 2015/2016.....	37
PROGRAMU YA UENDESHAJI NA UTAWALA	38
5.4 PROGRAMU NAMB. 3: USIMAMIZI WA SERA ZA AFYA NA UTAWALA.....	40
Sera, Mipango na Utafiti	41
Uratibu wa Shughuli za Afya Pemba.....	43
7.0 HITIMISHO	44
Viambatisho.....	47

MCHANGANUO WA VIFUPISHO

ARVs	Anti Retroviral Drugs
DANIDA	Danish International Development Agency
eLMIS	Electronic Logistic Management Information System
FANC	Focused Antenatal Care
GMP	Good Manufacturing Practices
HIPZ	Health Improvement Project Zanzibar
HIV	Human Immune Virus
JSI	John Snow Inc
KOICA	Korea International Corporation Agency
MRI	Magnetic Resonance Images
SUZA	State University of Zanzibar
TB	Tuberculosis
UKIMWI	Ukosefu wa Kinga Mwilini
UNFPA	United Nation Population Fund
UNICEF	United Nation International Children Emergency Fund
USAID	United States Agency for International Development
VVU	Virus vya Ukimwi
WHO	World Health Organization
ZIDO	Zanzibar International Development Organization

UTANGULIZI

- 1 **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja kwamba sasa Baraza hili likae kama kamati ya matumizi ili liweze kupokea na kujadili taarifa ya utekelezaji wa kazi za Wizara ya Afya kwa mwaka 2015/16 na hatimae liidhinishe makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara ya Afya kwa mwaka wa fedha 2016/17.

2. **Mheshimiwa Spika**, nianze kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujaalia kuwa na afya njema na kuwa katika hali ya usalama ambao umetuwezesha kukutana katika Baraza hili katika kikao chake cha mwanzo tangu kufanyika kwa uchaguzi wa marudio mwezi wa Machi, 2016. Aidha napenda kuwashukuru wananchi wote wa Zanzibar walioitikia wito wa kushiriki katika uchaguzi huo wa marudio na kuifanya nchi kuwa katika hali ya utulivu, usalama na amani, na ninaomba wananchi wote waendeleo kuilinda amani hiyo.

3. **Mheshimiwa Spika**, naomba uniruhusu kwa niaba ya wafanyakazi wote wa Wizara ya Afya, kumpongeza Mheshimiwa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Dr. Ali Mohammed Shein kwa kuchaguliwa tena kwa ushindi wa kishindo kuwa Rais wa Zanzibar kwa kipindi cha pili katika uchaguzi uliofanyika mwezi wa Machi, 2016. Namuomba Mwenyezi Mungu amjaalie afya njema na ampe nguvu ya kuweza kuongoza sana kwa hekima na busara katika kipindi chake chote. Vile vile nachukua fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Balozi Seif Ali Iddi kwa kuteuliwa tena kuwa Makamo wa Pili wa Rais. Nitakuwa mchoyo wa fadhila nikiwa sijakupongeza wewe Spika kwa kuchaguliwa kuwa Spika wa Baraza hili la tisa pamoja na wajumbe wako wote wa Baraza hili waliochaguliwa na kuteuliwa kuwa wasimamizi wa utekelezaji wa mipango ya serikali. Namuomba Mwenyezi Mungu awajaalie afya njema, hekima

na busara katika kutekeleza majukumu yenu, na kuliongoza Baraza hili kwa ufanisi, busara na hekima kubwa likiwa na Wawakilishi vijana wengi mara hii. Naomba pia kuchukuwa fursa hii adhimu ya kumpongeza Mhe. Naibu Spika na Wenyeviti wa Baraza la Wawakilishi pamoja na Wenyeviti wote wa Kamati za Kudumu za Baraza la Wawakilishi na wajumbe wa Kamati za Uongozi wa Baraza la Wawakilishi.

4. Mheshimiwa Spika, nachukuwa fursa hii kumpongeza Katibu mpya wa Baraza la Wawakilishi pamoja na watendaji wake wote wa Baraza ambao daima wamekuwa wanatuunga mkono katika kutekeleza majumkumu yetu ya Kiserikali. Naomba pia nimtakie kila la kheri Katibu wa Baraza aliyepita Dr. Yahya Hamad Khamis pamoja na familia yake.

5. Mheshimiwa Spika, naomba sana kuwapongeza wananchi wote wa Jimbo la Kiembe Samaki kwa kunichagua kwa mara nyengine kuwa mwakilishi wao wa jimbo hilo kupitia Chama changu cha Mapinduzi. Aidha, namshukuru sana Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Dr. Ali Mohamed Shein kwa kuniamini kunitewa tena na kuniongezea dhamana kwa kunikabidhi majukumu ya kusimamia Wizara ya Afya nikiwa Waziri kamili baada ya utumishi wangu wa Unaibu Uwaziri kwa kipindi cha miaka 2 ambapo imeniwezesha leo hii kusimama katika Baraza hili kwa mara ya kwanza nikiwa Waziri na kutoa hotuba ya Wizara yangu inayotumia bajeti ya programu (PBB) ambayo itaeleza mapato na matumizi ya utekelezaji wa Wizara kwa mwaka wa fedha 2015/16, makadirio na vipaumbele vya Wizara kwa mwaka wa fedha 2016/17.

6. Mheshimiwa Spika, nichukuwe nafasi hii pia kuwapongeza sanana kuwashukuru wajumbe wa Baraza lako tukufu, viongozi wa Mikoa, Wilaya na kwenye Jamii, pamoja na wananchi wenyewe. Wizara inatambua michango yao mikubwa ya hali na mali wanayoendelea kuitoa ambayo

imeshajihisha kwa kiasi kikubwa kujenga dhamira, ari na imani kwa wafanyakazi wa sekta ya afya kutoa huduma zilizobora. Aidha, naomba nichukue fursa hii pia kuwapongeza watendaji na wataalamu wa Wizara yangu kwa juhudi kubwa na mashirikiano waliyonipa katika utendaji wao wa kuwahudumia wananchi kwa uadilifu na kupelekea kufanikisha kazi zilizopangwa na kufikisha huduma za afya kwa Wananchi wote.

7. **Mheshimiwa Spika**, kipekee napenda kuishukuru Kamati mahiri ya Afya na Elimu chini ya mwenyekiti wake Mhe. Dr. Mwinyihaji Makame Mwadini Mwakilishi wa Wananchi wa Dimani kwa ushauri na maelekezo waliyotoa katika maandalizi ya bajeti hii. Ushauri wao waliutoa umeweza kuzingatiwa na hivyo kufanikisha utayarishaji wa hotuba hii.
8. **Mheshimiwa Spika**, nachukua fursa hii kutoa pole kwa wananchi wote walioathirika kwa njia moja au nyengine kutokana na majanga mbali mbali yaliyowafika hususan waathirika wa maradhi ya kipindupindu, ajali za barabarani, walioathirika na mvua pamoja na majanga mengine. Namuomba Mwenyezi Mungu awape subira na kuwatakia faraja pamoja na jamaa zao.
9. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kutoa pongezi zangu hizo, naomba uniruhusu nitoe maelezo ya mapato na matumizi, utekelezaji wa majukumu na malengo makuu pamoja na changamoto zilizojitokeza kwa mwaka wa fedha 2015/2016. Hatimae nitoe malengo na makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2015/16

10. **Mheshimiwa Spika**, kwa mwaka wa fedha 2015/2016, Wizara ilitengewa jumla ya Tsh. **84,980,100,000** kati ya hizo Tsh. **16,120,900,000** kwa mishahara na maposho, Tsh. **870,700,000** kwa ajili ya ruzuku na Tsh.

12,893,400,000 kwa kazi za kawaida. Pia Tsh. **5,650,000,000** zilitengwa kwa ajili ya kazi za maendeleo.

- 11. Mheshimiwa Spika**, fedha hizi zilitengwa kwa mujibu wa programu ambapo programu ya Kinga na Elimu ya Afya ilitengewa jumla ya Tsh. **32,963,434,000**, programu ya Tiba imetengewa jumla Tshs. **37,860,771,000** na kwa upande wa programu ya Usimamizi wa Sera za Afya na utawala ilitengewa jumla ya Tsh. **14,155,895,000**. Matumizi ya programu hizi hadi kufikia mwezi wa Machi, 2016 yanaonekana katika **kiambatisho namba 1**.
- 12. Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Afya ilipangiwa kuchangia kiasi cha Tsh. **168,738,000** katika Mfuko Mkuu wa Serikali. Hadi kufikia mwezi wa Machi 2016 jumla ya Tsh. **90,496,000** zilikusanywa sawa na asilimia **54.7** na kuingizwa katika Mfuko Mkuu wa Serikali.
- 13. Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa Hospitali ya Mnazi Mmoja, Idara ilitengewa jumla ya Tsh. **8,004,500,000** kati ya hizo Tsh. **6,704,600,000** kwa mishahara na maposho na Tsh. **1,299,900,000** kwa kazi za kawaida.
- 14. Mheshimiwa Spika**, Idara ilitekeleza programu kuu mbili ambapo programu ya Uchunguzi na matibabu ilitengewa jumla ya Tsh **669,743,000** na programu ya Uongozi na Utawala ilitengewa jumla ya Tsh. **7,334,757,000**. Matumizi ya programu hizi hadi kufikia Machi yanaonekana katika **kiambatisho namba 2**. Aidha, kwa upande wa mapato Hospitali ya Mnazi Mmoja ilipangiwa kukusanya Tsh. **902,973,000** hadi kufikia Machi 2016, Tsh. **478,965,632** zilikusanywa sawa na asilimia **53**.

MAFANIKIO YA SEKTA YA AFYA 2015/16

15. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake Wizara inazingatia sera, mipango na mikakati mbali mbali ya kitaifa na kimataifa ikiwa ni pamoja Malengo ya Maendeleo Endelevu 2030 (Sustainable Development Goals), Dira ya Zanzibar 2020 , Sera ya Afya 2011 na Mpango Mkakati wa III wa Sekta ya Afya 2013/14-2018/19. Aidha, Wizara iliendela kutekeleza malengo yalioainishwa katika Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2015.

16. Mheshimiwa Spika, yapo mafanikio mengi yaliyopatikana katika sekta ya afya kwa mwaka wa fedha 2015/16, kwa sasa naomba niyataje mafanikio makubwa yaliyopatikana katika kipindi hicho:-

Miundombinu ya Afya

1. Kukamilika kwa ujenzi wa Hospitali ya kisasa ya Abdalla Mzee na inayotarajiwa kukabidhiwa rasmi mwezi wa Septemba 2016 chini ya ufadhili wa SMZ na Serikali ya Watu wa China
2. Kukamilika kwa ujenzi wa vituo vya afya vya Kinuni, Bumbwisudi na Ukongoroni na nyumba ya wafanyakazi ya kituo cha afya Kiongwe
3. Asilimia **80** ya ujenzi wa wodi ya watoto ya Hospitali ya Mnazi Mmoja umekamilika chini ya ufadhili wa pamoja kati ya SMZ na Serikali ya Norway
4. Kukamilika kwa ujenzi wa wodi mbili za wanaume na jengo la huduma za matibabu ya nje katika Hospitali ya Kivunge

Nguvu Kazi ya Sekta ya Afya

5. Kuajiri madaktari **25**, mtaalamu mmoja wa viungo bandia, mtaalamu mmoja wa mionzi na kupeleka wafanyakazi **134** masomoni kati yao wakiwemo madaktari **saba** wanaosomea fani za udaktari bingwa

Utoaji wa Huduma

6. Kudhibiti maradhi ya malaria kuwa chini ya asilimia **0.5**

Uongozi na Utawala

7. Kuimarika kwa utendaji wa mabaraza na bodi za afya

CHANGAMOTO

17. **Mheshimiwa Spika**, kama nilivyoeleza kuwa yapo mafanikio yaliyopatikana katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa mwaka 2015/16, hata hivyo Wizara bado inakabiliwa na changamoto mbali mbali ambazo zinahitaji mashirikiano yetu sote kuzitatua. Changamoto kuu za kiutekelezaji zinazoikabili Wizara ni kama zifuatazo:-

1. Uhaba wa fedha za ununuzi wa dawa, vitendanishi na vifaa tiba hali ambayo husababisha mrundikano wa madeni.
2. Ongezeko la maradhi yasioambukiza yakiwemo shindikizo la damu, kisukari, saratani na ajali za barabarani. Ukuaji wa maradhi haya yenye gharama kubwa ya matibabu imeathiri uwezo wa sekta na wananchi ambao wanaohitaji huduma hizo uliophelekea kuongezeka kwa deni kubwa kwa wale wanaokwenda nje ya nchi kwa ufadhili wa Serikali kwa ajili ya matibabu.

3. Kuharibika mara kwa mara kwa vifaa tiba kutokana na upungufu wa utaalumu wa kukarabati vifaa hivyo na kuongezeka kwa wagonjwa wanaohitaji huduma hiyo.
4. Kuongezeka kwa bidhaa ambazo hazikidhi viwango zinazoletwa na wafanyabiashara wasiokuwa waaminifu ambao hupitisha bidhaa zao katika bandari na njia zisizo rasmi zinazoathiri afya ya mtumiaji na kuzidiwa kwa upande wa gharama za kuangamiza

VIPAUMBELE VYA BAJETI KWA MWAKA 2016/2017

18. **Mheshimiwa Spika**, kwa mwaka wa fedha 2016/2017 vipaumbele vya bajeti vinavyotumia bajeti ya programu ni vifuatavyo:-

Programu ya Kinga na Elimu ya Afya

Kuimarisha huduma za kinga ikiwa ni pamoja na huduma za uchunguzi wa maradhi ya kuambukiza na yasiyo ya kuambukiza kwa jamii. Utekelezaji wa kipaumbele hivi unaonekana katika mikakati ifuatayo:-

1. Kuongeza uwezo wa wafanyakazi wa afya katika kutambua na kutibu magonjwa ya watoto
2. Kuhakikisha upatikanaji wa vifaa, zana za huduma za uzazi salama, huduma za mama na mtoto na huduma za uzazi wa mpango (family planning commodities)
3. Kufuatilia vifo vitokanavyo na uzazi na watoto wachanga
4. Kuendelea kutoa huduma za chanjo kwa watoto chini ya miaka mitano na kinamama walio katika umri wa kuzaa
5. Kudhibiti na kufuatilia maradhi ya miripuko yakiwemo ya kuambukiza na yasiyoambukuza.

Programu ya Tiba

1. Upatikanaji wa dawa muhimu na vifaa tiba ili kuhakikisha kutokuwepo kwa upungufu wa dawa muhimu katika hospitali na vituo vya afya.
2. Kuhakikisha upatikanaji wa vitendanishi kwa ajili ya maabara.
3. Kumalizia kuandaa rasimu ya sheria ya Bohari kuu ya Dawa.
4. Kuendelea na mchakato wa ujenzi wa Bohari ya dawa Pemba.

Kuendelea kuiboresha mifumo ya uendeshaji kwa kazi za Bohari. Mfumo wa m-Supply katika kuhifadhi, kutoa na kusambaza dawa, na mfumo wa moneywork kwa kazi za fedha na uhasibu na mfumo wa eLMIS.

Programu ya Usimamizi wa Sera ya Afya na Utawala

1. Kukamilisha sheria ya uanzishwaji wa mfuko wa Bima ya Afya
2. Kufanya mapitio ya utekelezaji wa Mkakati wa III wa Sekta ya Afya 2013/14-2018/19.
3. Kuimarisha nguvu kazi katika sekta ya afya
4. Kuimarisha miundombinu ya Afya ikiwemo:-
  - i. Kujenga nyumba za wafanyakazi wa hospitali ya Abdalla Mzee
  - ii. Ukarabati wa jengo la macho katika Hospitali ya Mnazi mmoja
  - iii. Kuendelea na ukarabati pamoja na ununuzi wa vifaa vya jengo lililokuwa kiwanda cha madawa kwa ajili ya huduma ya mama na mtoto
  - iv. Ukarabati wa vituo **19** vya afya ya msingi.

Programu ya Hospitali ya Mnazi mmoja

- 19. Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa Idara ya hospitali ya Mnazi Mmoja vipaumbele ni:-
  1. Kuimarisha huduma za uchunguzi ikiwemo ununuzi wa mashine ya MRI
  2. Kuimarisha huduma za tiba kwa kuanzisha huduma za kusafisha damu kwa wenye matatizo ya figo (Dialysis) ikiwemo ununuzi wa mashine

husika

3. Kuongeza upatikanaji wa vifaa tiba na vya uchunguzi
4. Kuziimarisha kambi za matibabu kwa kushirikiana na madaktari bingwa kutoka nje ya nchi ili kupunguza gharama kubwa zinazotumika kusafirisha wagonjwa nje ya nchi.
5. Kuendelea na mchakato wa kuifanyia ukarabati mkubwa Hospitali ya Mnazi Mmoja.

UTEKELEZAJI WA PROGRAMU KWA MWAKA 2015/2016

20. **Mheshimiwa Spika**, kama nilivyoeleza katika bajeti iliyopita kwamba Wizara ya Afya inatekeleza programu kuu tano:- Programu ya Kinga na Elimu ya Afya, Programu ya Tiba, Programu ya Usimamizi wa Sera na Utawala na programu mbili za Hospitali ya Mnazi Mmoja ambazo ni Programu ya Uchunguzi wa Matibabu na Programu ya Uongozi wa Hospitali na Utawala.
21. **Mheshimiwa Spika**, naomba uniruhusu nianze kuelezea utekelezaji wa kila programu, ambazo zimegawika katika programu ndogo ndogo na huduma.

PROGRAMU NAMBARI 1: PROGRAMU YA KINGA NA ELIMU YA

AFYA

22. **Mheshimiwa Spika**, Programu ya Kinga na Elimu ya Afya inalenga kutoa huduma bora za afya katika ngazi za vituo vya afya vya msingi, daraja la kwanza na la pili na kuwa na jamii yenye uelewa wa jinsi ya kujikinga na maradhi ya kuambukiza na yasiyo ya kuambukiza. Utekelezaji wa Programu hii unaonekana kupita huduma tofauti kama utakavyoelezwa.

Huduma ya Kumaliza Maradhi ya Malaria

- 23. Mheshimiwa Spika,** shughuli za kumaliza maradhi ya malaria zimeendelea kutekelezwa kupitia mkakati wa kitaifa wa “Kumaliza Malaria Zanzibar”. Miongoni mwa kazi zinazotekelezwa kupitia mkakati huo ni usambazaji wa vyandarua, utiaji dawa za kuulia mbu waenezao malaria, uchunguzi sahihi wa wagonjwa wa malaria, ufuatiliaji wa wagonjwa wa malaria, ufuatiliaji wa tabia na wingi wa mbu katika ngazi ya shehia na uhamasishaji jamii kupitia njia za redio, televisheni, vipeperushi na mikutano.
- 24. Mheshimiwa Spika,** licha ya kwamba tumefanikiwa kupunguza malaria chini ya asilimia 0.5, bado zipo Wilaya ambazo zinaripotiwa kuwa na maradhi haya kama vile Wilaya Kati, Kusini, Kaskazini A, Kaskazini B na Magharibi kwa Unguja na kwa Pemba ni Wilaya ya Micheweni na Wete. Wilaya hizi bado zinaendelea kuripoti wagonjwa kwa kipindi chote cha mwaka mzima.
- 25. Mheshimiwa Spika,** upigaji dawa majumbani umefanyika na kushirikisha Shehia 55. Matokeo yameonyesha kuwa nyumba **27,455 (92%)** zimepigwa dawa ikilinganishwa na nyumba **29,632** zilizopangwa kupigwa dawa. Haya ni mafanikio makubwa yanayokwenda sambamba na viwango vya Shirika la Afya Ulimwenguni. Aidha, jumla ya vyandarua **72,602** viligawia kwa jamii kupitia mpango wa vyandarua endelevu, kati ya hivyo vyandarua **20,236** vimegaiwa kwa watoto chini ya mwaka mmoja, **22,277** kwa mama wajawazito na **30,089** kwa watu wengine ndani ya jamii. Sambamba na kazi hii, Wizara inakusudia kugawa vyandarua **780,000** kwa nchi nzima.
- 26. Mheshimiwa Spika,** kama nilivyoeleza hapo awali kuwa wagonjwa wa malaria wanafuatiwa majumbani kwa lengo la kuchunguza wana kaya ili kuzuia maambukizi mapya. Katika kipindi cha Julai 2015 hadi Machi 2016, jumla ya wagonjwa wa malaria **2,480** waliripotiwa, kati yao wagonjwa, **2,290** sawa na asilimia **92.3** walifuatiwa majumbani na maofisa wa

ufuatiliaji, na wagonjwa **190** hawakupatikana kutokana na kutoa taarifa na anuani zisizo sahihi. Uchunguzi wa kina ulifanyika kwa maeneo yenye kutoa wagonjwa mara kwa mara. Katika uchunguzi huo jumla ya watu **16,529** waliokuwa hawana ishara na dalili za malaria walichunguzwa vimelea na kati ya hao **713** walikutwa na vimelea vya malaria na kutibiwa kwa dawa husika ili kukata kasi ya maambukizi.

Huduma za Kinga Dhidi ya Maradhi ya UKIMWI, Kifua Kikuu na

Ukoma

- 27. Mheshimiwa Spika**, huduma hii inalenga kupambana na maradhi ya UKIMWI, Kifua Kikuu na Ukoma kwa kutoa huduma za kinga na tiba zinazohusiana na maradhi hayo.
- 28. Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha tiba na ushauri nasaha, jumla ya kliniki **12** zinatoa huduma na tiba (**8** Unguja, **4** Pemba) kwa wanaoishi na virusi vya UKIMWI (VVU) kliniki hizo ni Mnazi Mmoja, Muembeladu, Al-Rahma, ZAYADESA Miembeni, MAT Clinic ya Kidongo Chekundu, Bububu Military, Kivunge, Makunduchi, Wete, Mkoani, Chake Chake na Micheweni . Hadi kufikia mwisho wa mwezi wa Disemba 2015 jumla ya wagonjwa **8,721** walikuwa tayari wameshasajiliwa kwenye kliniki hizo, miongoni mwao wagonjwa **6,251 (71.7%)** walianzishwa dawa za kupunguza makali ya VVU (ARVs), wagonjwa waliobaki kwenye dawa mpaka kufikia Machi 2016 ni **3,978**.
- 29. Mheshimiwa Spika**, kazi nyengine iliyofanywa ni kukusanya sampuli za damu za watoto ambao mama zao wameambukizwa na virusi vya UKIMWI na kupelekwa Muhimbili kwa ajili ya uchunguzi. Jumla ya sampuli **171** zimepelekwa katika hospitali hiyo kati ya sampuli **146** zilizotolewa majibu watoto wawili (**1.4%**) wamegundulika kuwa na maambukizo ya VVU.

- 30. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai 2015 – Machi 2016, jumla ya watu **69,155** (wanaume **35,679** na wanawake **33,476**) walichunguzwa katika vituo vya ushauri nasaha na upimaji wa virusi vya UKIMWI, kati yao watu **810 (1.2 %)** waligundulika kuwa wanaishi na VVU. Idadi ya watu waliochunguzwa imefanywa katika vituo **98** (Unguja **67** na Pemba **31**) na kupitia huduma za masafa (outreach).
- 31. Mheshimiwa Spika**, katika jitihada za kupunguza athari kwa vijana walioathirika na dawa za kulevya, Wizara imeendelea kuwapatia dawa ya methadone vijana hao ili kuachana na matumizi ya dawa za kulevya, jukumu hili la methadone lipo chini ya Wizara ya Afya. Jumla ya vijana 168 wanaendelea na matibabu hayo katika kituo maalum kilichopo katika Hospitali ya Wagonjwa wa Akili Kidongo Chekundu ambapo kwa masuala ya utawala Kamisheni inayohusiana na dawa za kulevya ipo chini ya Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais.
- 32. Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa Kifua Kikuu, jumla ya wagonjwa **390** (202 Unguja na 78 Pemba) waligundulika kuwa na Kifua Kikuu. Sambamba na hilo, jumla ya wagonjwa **193** wamefuatiliwa katika familia zao, watu **667** walipata elimu juu ya kujikinga na maradhi hayo, kati yao wanne walikuwa na dalili na mmoja alithibitika kuwa na kifua kikuu. Madhumuni hasa ya kazi hii kujua kama familia wanaoishi nao hawajapata maambukizi.
- 33. Mheshimiwa Spika**, katika kupunguza ulemavu utokanao na Ukoma, zoezi la kuwafuatilia watu walioambukizwa na ugonjwa wa ukoma limefanyika Unguja na Pemba, kwa lengo la kuwatambua wale ambao wanaweza kufanyiwa urekebishaji wa viungo (reconstructive surgery). Katika zoezi hilo, jumla ya watu watano wamepatikana kutoka Wilaya ya Kusini Unguja na wanategemewa kufanyiwa upasuaji katika kipindi hiki. Aidha uchunguzi ulifanyika katika Shehia 15 za Wilaya ya Kusini Unguja,

ambako ugonjwa huu umeenea. Katika uchunguzi huo jumla ya watu **2,275** walichunguzwa, kati yao watu **215** walikuwa na maradhi ya ngozi na watu **40** waligundulika na maradhi ya Ukoma. Matibabu stahiki walipatiwa wale wote waliogunduliwa na maradhi hayo.

Huduma ya Afya ya Uzazi na Mtoto

34. **Mheshimiwa Spika**, ni jukumu la Wizara kuhakikisha watoto na mama wajawazito wanapatiwa huduma za chanjo ili kuweza kuwakinga na maradhi mbali mbali. Kwa mwaka 2015/16, Wizara imejipangia kuinua kiwango cha chanjo kufikia asilimia **95** kwa ngazi ya taifa na zaidi ya asilimia 90 katika kila wilaya.

35. **Mheshimiwa Spika**, takwimu zinaonesha kwamba kiwango cha chanjo ya penta 3 kitaifa kimeshuka kutoka asilimia **98.8** kwa mwaka 2014 hadi asilimia **81.1** kwa mwaka 2015. Kwa upande wa chanjo ya surua, kiwango cha chanjo hiyo pia kimeshuka kutoka asilimia **97.7** kwa mwaka 2014 hadi asilimia **92** kwa mwaka 2015. Wakati huo huo asilimia ya watoto waliomaliza chanjo chini ya mwaka mmoja ilikuwa asilimia **93.1** kwa mwaka 2014 ikilinganishwa na asilimia **90.7** kwa mwaka 2015. **Kiambatisho namba 3** kinatoa ufafanuzi zaidi.

36. **Mheshimiwa Spika**, katika kufanikisha kazi za utoaji chanjo kwa watoto, Wizara imetekeleza mikakati mbali mbali ikiwemo; mafunzo kwa watoaji wa chanjo **172** hususan katika wilaya zenye kiwango kidogo cha chanjo, uchapishaji na usambazaji wa vipeperushi **7,250** na mabango **7,500** kwa jamii na vituo vya afya. Vile vile mikutano imefanyika yenye lengo la kushajihisha viongozi kuwaelekeza wananchi juu ya umuhimu wa chanjo ili kuweza kuwafikia watoto wote katika wilaya zilizokuwa na kiwango cha chini cha uchanjaji.

- 37. Mheshimiwa Spika,** muongozo kuhusu maendeleo ya mama mjamzito kabla ya kujifungua umeweza kufanyiwa mapitio. Muongozo huu unaelekeza huduma zinazopaswa kutolewa kwa mama wajawazito wanapohudhuria kliniki. Huduma hizo zinajumuisha kuangalia ukuaji wa mtoto tumboni na uchunguzi wa mama kwa vipimo vya malaria, VVU, sukari, wingi wa damu, minyoo na shindikizo la damu. Aidha, mama wajawazito hupewa elimu juu ya vidokezo vya hatari pamoja na lishe. Pia muongozo wa ufuatiliaji wa vifo vya akina mama vitokanavyo na uzazi na vifo vya watoto wachanga umefanyiwa mapitio. Jumla ya wafanyakazi **70** wamepatiwa mafunzo yakutumia muongozo huo.
- 38. Mheshimiwa Spika,** miongoni mwa mbinu zinazotumika katika kuhakikisha mama wajawazito wanajifungua katika vituo vya afya na hospitali Wizara imeanzisha mpango maalumu katika wilaya ya Kaskazini B ili kufikia lengo hilo. Mpango huu unatumia wafanyakazi wa jamii wa kujitolea ambao huwatembelea mama wajawazito majumbani mwao kwa lengo la kuwaelimisha juu ya masuala hayo. Jumla ya wajawazito **674** wameshaorodheshwa na wanafaidika na mpango huu tokea mradi huu ulipoanza mwishoni mwa mwezi wa Machi, 2016.
- 39. Mheshimiwa Spika,** katika juhudi za kupunguza vifo vya mama wajawazito na watoto chini ya umri wa miaka mitano, Wizara imenunua dawa mbali mbali na vifaa tiba vya kuokoa maisha na kusambazwa katika vituo vya afya Unguja na Pemba. Sambamba na hilo, mafunzo maalum juu ya utumiaji wa miongozo ya ufuatiliaji wa vifo vya akina mama vitokanavyo na uzazi na vifo vya watoto wachanga yametolewa kwa wafanyakazi kutoka hospitali mbali mbali za Unguja na Pemba. Pia mafunzo ya matibabu ya magonjwa kwa uwiano kwa njia ya masafa yamefanyika kwa wafanyakazi **140** wa kada mbali mbali kutoka katika vituo vya afya kwa Wilaya zote za Unguja.

- 40. Mheshimiwa Spika**, huduma za afya kwa vijana vijijini zimefanyika katika shehia **12** za Unguja na Pemba. Mada zilizojadiliwa katika mikutano hio ni mimba za utotoni, dawa za kulevya pamoja na UKIMWI. Jumla ya vijana wanaume **1,145** na wanawake **990** walishiriki. Sambamba na hayo vijana wameweza kupatiwa vipeperushi zaidi ya **10,000** vinavyozungumzia matatizo ya afya. Vile vile jumla ya vijana **544** walichunguzwa virusi vya UKIMWI, kati yao kijana mmoja ndie aliyegunduliwa kuwa na maambukizi ya virusi hivyo.

Huduma za Ufuatiliaji wa Mienendo ya Maradhi

- 41. Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Afya imeendelea kufuatilia mienendo ya maradhi kwa kutafuta sababu zilizopelekea kutokea kwa maradhi hayo pamoja na kuchukua hatua za kukabiliana nayo. Pia kukabiliana na majanga mengine ya kiafya yanayoikumba jamii yetu.
- 42. Mheshimiwa Spika**, ufuatiliaji wa mienendo ya maradhi yakiwemo maradhi ya Kuharisha, Surua, Kutafunwa na Wanyama, Homa ya Ini, Homa ya Matumbo, Tete Kuanga umefanyika kwa wilaya zote **Kiambatisho namba 4 kinafafanua.**
- 43. Mheshimiwa Spika**, ufuatiliaji huo wa maradhi umeenda sambamba na utoaji wa mafunzo kwa walimu **150** wa skuli za msingi na sekondari juu ya maradhi ya miripuko yanayoingia na yale yanayoibuka. Mafunzo hayo yanahusiana na kujenga uelewa juu ya maradhi hayo.

Huduma za Kupambana na Maradhi Yasiyoambukiza

- 44. Mheshimiwa Spika**, maradhi yasiyoambukiza yanaonekana kuongezeka kwa kasi katika visiwa vyetu kwa miaka ya hivi karibuni. Magonjwa hayo ni pamoja na Shindikizo la Damu, Kisukari, Saratani, Ajali za barabani na magonjwa mengine sugu ikiwemo Pumu. Wizara ina jukumu la

kuihamasisha jamii juu ya kujikinga na magonjwa haya kwa kufanya mazoezi, kuepuka matumizi ya pombe na tumbaku pamoja na kuzingatia ulaji bora ambao una lishe kamili.

- 45. Mheshimiwa Spika**, Wizara ilitoa elimu kwa wanafunzi wa skuli za msingi na sekondari juu ya vichocheo vinavyopelekea kupata maradhi yasiyoambukiza ukiwemo ugonjwa wa Kisukari ambapo jumla ya wanafunzi **521** (wanaume 204 na wanawake 317) walisomeshwa. Aidha, mafunzo maalumu kwa waganga wa tiba asili juu ya usahihi wa kupima na kugundua magonjwa hayo yalitolewa. Pamoja na mafunzo hayo, waganga hao waliandaliwa mfumo wa kuwapa rufaa kwenye vituo vya afya na hospitali kwa wale ambao watawagundua na dalili za maradhi haya.
- 46 Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai, 2015 hadi Machi, 2016, huduma za afya ya akili wilayani kupitia huduma masafa (outreach services) zimetolewa. Jumla ya wagonjwa **1,037** (wanawake **548** na wanaume **489**) walipatiwa huduma hizi karibu na sehemu wanazoishi. Vile vile wafanyakazi wa afya 25 kutoka Pemba na walimu watano kutoka Unguja wanaofanya kazi chini ya mtandao wa watu wenye ulemavu wa akili walipatiwa mafunzo ya afya ya akili ili kusaidia katika kuimarisha huduma hizi kwa wahusika.
- 47 Mheshimiwa Spika**, tunatoa wito kwa wajumbe wa Baraza lako wote wawe na utamaduni wa kuangalia afya zao angalau mara moja kwa mwaka na kutusaidia kuzihamasisha jamii zao katika majimbo yao. Pia kuhakikisha jamii inaelewa umuhimu wa kuepukana na vichocheo vya maradhi yasiyoambukiza. Naomba kuwapongeza Wajumbe wote walokuwa wakishiriki mazoezi kwa nyakati mbali mbali ambao wamepelekea timu zote za Baraza la Wawakilishi kupata ushindi. Jitihada hizi na mazoezi haya yanatakiwa kuwa endelevu ili kujenga afya zetu na kuepuka maradhi yasiyoyakuambukiza.

Huduma za Afya ya Macho

- 48. Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha kwamba nchi yetu inaepukana na tatizo la upofu unaoepukika jitihada mbalimbali zimechukuliwa zikiwemo kutoa huduma za upimaji wa macho pamoja na huduma za upasuaji. Kwa ujumla kwa mwaka wa fedha 2015/16 watu **19,502** walichunguzwa uoni ukilinganisha na **6,534** waliochunguzwa mwaka 2014/15. Ongezeko hili limesababishwa na kuongezeka kwa huduma za uchunguzi kupitia skuli ambapo jumla ya wanafunzi **13,818** walichunguzwa, kati yao **252 (6%)** waligunduliwa na matatizo na miongoni mwao **12** walipewa rufaa kwenda hospitali kwa ajili ya kufuatilia matibabu zaidi.
- 49. Mheshimiwa Spika**, katika uchunguzi uliofanyika katika vituo vya afya Unguja na Pemba ulifanikisha jumla ya watu **5,684** kuchunguzwa. Kati ya hao **4,442** waligunduliwa na matatizo mbali mbali na kupatiwa huduma zinazofaa. Ufafanuzi zaidi unaonekana katika **kiambatisho namba 5**.
- 50. Mheshimiwa Spika**, katika hatua nyengine matibabu ya macho yalitolewa kwa kufanya upasuaji kwa watoto wote ambao walibainika kuwa ipo haja ya kufanyiwa hivyo. Kwa mashirikiano na kitengo cha matibabu ya macho cha watoto cha Hospitali ya Taifa ya Muhimbili kambi nne za matibabu ya upasuaji zilifanyika. Jumla ya watoto **2,089 (1,103** wanawake na **986** wanaume) walichunguzwa, kati yao, **186** walifanyiwa upasuaji (wanawake walikuwa 98 na wanaume 88). Aidha, watoto **15** (wanawake **8** na wanaume **7**) walitakiwa kwenda hospitali kwa ajili ya matibabu zaidi.
- 51 Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha huduma za matibabu ya macho mafunzo ya msingi ya matibabu ya macho kwa wafanyakazi wa vituoni yametolewa ili kuweza kuwajengea uwezo na kupanua wigo wa matibabu bora ya afya ya macho ambapo wafanyakazi wa afya **84**

walipatiwa mafunzo hayo. Sambamba na hilo, mafunzo ya kuweza kuwatambua watoto wenye matatizo ya macho katika skuli kwa walimu yametolewa ili kuweza kuwapima uoni wanafunzi na kutoa ushauri unaomlenga mwanafunzi. Aidha mafunzo ya kuweza kutambua uambukizo wa baadhi ya maradhi ya macho yalitolewa kwa waganga wa tiba asili **62**.

- 52. Mheshimiwa Spika**, katika kuendeleza juhudi za kutokomeza upofu unaoweza kuzuilika, Wizara imefanya utafiti wa maradhi ya vikope (Trachoma) katika wilaya mbili zinazoongoza za Kaskazini A na Micheweni Pemba. Matokeo ya utafiti huo yameonesha kuwa wilaya ya Micheweni ina maambukizi kwa asilimia **11.2** na wilaya ya Kaskazini A imebainika kuwa na asilimia **0.21**. Hatua inayofuata ni kufanya uchunguzi wa maradhi haya hasa katika wilaya ya Micheweni ambako kulionekana kuwa na tatizo hili. Aidha, matibabu yatatolewa kwa wale wote ambao watagunduliwa kuwa na maradhi haya. Sababu kuu iliyozungumzwa na kutajwa katika Mkutano Mkuu wa Shirika la Afya Duniani, kuwa sio umaskini bali tabia ya kuishi katika mazingira machafu.

Huduma za Kupambana na Kichocho, Minyoo na Matende

- 53. Mheshimiwa Spika**, miongoni mwa mikakati inayotumiwa na Wizara ya Afya katika kupambana na maradhi haya ni ulishaji wa dawa za Kichocho na Minyoo katika jamii. Katika kipindi cha Julai 2015 – Machi, 2016 ulishaji dawa ulifanyika ambapo jumla ya watu **735,550 (83%)** walipewa dawa za kichocho na minyoo kati ya **889,578** waliostahiki. Sambamba na hilo, Wizara imeendelea kuwachunguza wale waliofika katika vituo mbali mbali. Jumla ya watu **1,551** walichunguzwa kichocho katika kituo cha Mianzini, kati yao **1,114 (72%)** waligunduliwa na maradhi hayo. Kwa upande wa maradhi ya matende jumla ya watu **132** walichunguzwa na hakukuwa na yeyote aliyegunduliwa na maradhi haya.

54. Mheshimiwa Spika, mkakati mwengine unaotumiwa na Wizara katika kupambana na maradhi haya ni kufanya ukaguzi wa mito, maziwa na mabwawa. Katika kulifanikisha hili, taarifa mbali mbali za kimazingira ambazo zinapatikana katika vianzio hivyo hunakiliwa, taarifa hizi zinatoa mwenendo mzima wa mazalio ya makonokono na tabia zao katika sehemu husika. Katika kipindi cha mwaka 2015, jumla ya vianzio vya maambukizi ya maradhi ya Kichocho **56** vilikaguliwa. Aidha, vianzio **35** vya makonokono vilinyunyiziwa dawa ya “Niclosamide” ambayo haina athari za mazingira. Kupitia Mkutano Mkuu wa Shirika la Afya Duniani, makubaliano yaliyofikiwa ni lazima kwa jamii zetu zibadilishe tabia na mwenendo wao wa asili wa kutumia mito na madimbwi kwa kufanyia haja zao ndogo na kubwa. Tutakapoweza kulitimiza hili, kichocho kitakuwa historia Zanzibar.

Huduma ya Elimu ya Afya

55. Mheshimiwa Spika, jumla ya vipindi **75** vya elimu ya afya vilitolewa kupitia radio na televisheni. Vipindi hivyo vilitoa elimu juu ya kujikinga na maradhi ya kuambukiza na yasio ya kuambukiza. Vile vile utoaji wa elimu ya afya ulifanyika katika skuli **21**, mikutano ya kupita nyumba kwa nyumba (**100**), uoneshaji wa filamu (**30**) na uchapishaji na usambazaji wa vijarida na vipeperushi **212,606**. Vipindi na vipeperushi hivyo vilizungumzia jinsi ya kujikinga na maradhi yakiwemo ya Kipindupindu pamoja na maradhi mengine ya kuharisha. Aidha, wananchi walipata maelekezo juu ya kujikinga na maradhi ya macho na masikio. Kwa upande mwengine uimarishaji wa afya ya mazingira, lishe bora, afya ya mama na mtoto, athari ya tindi kali na chokaa pia ulielezwa kupitia vipindi hivi.

56. Mheshimiwa Spika, elimu ya afya na mikutano ya kushajihisha jamii juu ya ugonjwa wa Ukoma imefanyika. Jumla ya vijiji **24** vya Unguja na Pemba vilifanyiwa mikutano hio na kupatiwa elimu ya Ukoma. Jumla ya watu **1,280** (Unguja **805**, Pemba **475**) walihudhuria mikutano hiyo.

Huduma za Afya Bandarini

- 57. Mheshimiwa Spika**, ukaguzi wa usafi wa mazingira umefanyika katika eneo la bandari ya abiria na katika mikahawa saba na vioksi vitano. Miongoni mwa mapungufu yaliyobainika ni pamoja na kuziba kwa michirizi ya maji taka, ubovu na uchakavu wa vyoo, ukosefu wa vifaa vya usafi, kukosekana kwa uchunguzi wa afya za wafanyakazi na kutoridhisha kwa hali ya usafi wa maeneo hayo.
- 58. Mheshimiwa Spika**, kontena **16** za nguo za mitumba na **34** za vifaa vya majumbani vilivyokwishatumika zilikaguliwa. Jumla ya kontena tano za nguo za ndani zilirudishwa zilikotoka na tani **33,000** zimeangamizwa. Aidha, tani tano za nguo zilifukizwa katika bandari ya Zanzibar. Sambamba na hilo ukaguzi wa vyombo vya usafiri vipatavyo **2,506** vilivyoingia nchini ulifanyika. Tunawaomba wafanyabiashara kuepuka kuagiza nguo za ndani kwani mara nyingi zinaweza kutusababishia gharama kubwa katika upande wa matibabu.
- 59. Mheshimiwa Spika**, huduma za chanjo ziliendelea kutolewa kwa kufanya ukaguzi wa chanjo ya homa ya manjano kwa wasafiri kupitia bandarini na uwanja wa ndege. Katika ukaguzi huo abiria **131,607** walikaguliwa (**71,506** uwanja wa ndege na **60,101** bandarini). Matokeo ya ukaguzi huo yalibainisha kwamba abiria **904** hawakuwa na chanjo ya homa ya manjano, abiria **690** walikuwa na sababu za kiafya na abiria **80** walichanjwa hapo hapo bandarini. Aidha, chanjo kwa wasafiri wa kimataifa **1,313** zilitolewa ukilinganisha na wasafiri **1,052** waliochanjwa mwaka 2014/15. Kati ya hao wasafiri **641** walichanjwa homa ya manjano, **338** homa ya uti wa mgongo na **334** walichanjwa homa ya ini.
- 60. Mheshimiwa Spika**, shughuli za kuchunguza afya za wafanyakazi, hususan katika maeneo ya biashara ya vyakula zimefanyika kwa ufanisi. Kuanzia Julai 2015 hadi Mei 2016. Jumla ya wafanyakazi **6,284** walifanyiwa uchuguzi wa afya, kati yao **85** waligundulika na maambukizi

ya njia ya mkojo, **61** shindikizo la damu, wanne homa ya ini, **56** minyoo, **16** uoni hafifu na tisa walikuwa na matatizo ya masikio. Wote waliogundulika na matatizo walipelekwa kwa madaktari husika na kupatiwa matibabu.

Mheshimiwa Spika, ukaguzi wa maiti **132** na wagonjwa **165** kupitia bandarini na uwanja wa ndege umefanyika. Ukaguzi huo umeonesha kuwa wagonjwa **18** walikuwa na maradhi ya kuambukiza yakiwemo Malaria (**3**), kuharisha (**15**) na maradhi yasiyo ya kuambukiza (**144**).

Huduma ya Afya ya Mazingira

- 61. Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha kwamba wananchi wa Zanzibar wanatumia maji safi na salama, uchunguzi wa uwepo wa dawa ya kutibu maji katika jamii na taasisi mbali mbali ulifanyika. Jumla ya sampuli **60** zilichukuliwa, kati ya hizo **34 (57%)** zilionekana kuwa na kiwango cha kutosha cha chlorine na **26 (43%)** hazikuwa zimetibiwa. Vile vile jumla ya vidonge 1,952,901 vya dawa za kutibu maji (water guard) ziligawiwa majumbani, katika vituo vya afya, mashuleni, maskani za vijana, madrasa pamoja na kambi za wagonjwa wa Kipindupindu.
- 62. Mheshimiwa Spika**, kufuatia mripuko wa maradhi ya kipindupindu mafunzo ya namna ya kujikinga na maradhi haya yalitolewa kwa washiriki **487** kutoka taasisi mbali mbali za serikali na zisizo za serikali ili waweze kutoa elimu ya kujikinga kwa jamii. Mafunzo mengine yalitolewa kwa kina mama na baba lishe **200** juu ya kuandaa chakula na kukitunza kwa kuzingatia kanuni za afya na kuhakikisha mazingira wanayofanyia kazi ni salama muda wote kwa wateja wanaowahudumia. Sambamba na hilo muongozo wa Maji na Usafi wa Mazingira na Udhhibiti wa Maambukizi Wakati wa Utoaji wa Huduma za Afya umetayarishwa. Wafanyakazi **64** Unguja na Pemba walipatiwa mafunzo ya namna ya kutumia muongozo huo wakati wa utoaji wa huduma.

Huduma za Lishe

63. Mheshimiwa Spika, kampeni ya utoaji wa matone ya Vitamin A na dawa za minyoo kwa watoto wenye umri wa miezi sita hadi **59** ulifanyika. Matokeo yanaonesha kwamba asilimia ya watoto waliopewa matone ya vitamin A imepungua kutoka asilimia **104.6** mwaka 2014 hadi asilimia **76** mwaka 2015 na dawa za minyoo imepungua kutoka asilimia **107.5** mwaka 2014 hadi asilimia **76** mwaka 2015. Sababu kubwa iliyopelekea kushuka kwa kiwango hiki zinakisiwa kuwa, mwaka 2015 matone ya vitamin A na dawa za minyoo yalitolewa wakati wa kampeni jumuishi ya utoaji wa chanjo ya Surua Rubella ambapo kulikuwa na uhamasishaji mkubwa uliohusisha matumizi makubwa ya vyombo vya habari, mikutano ya jamii na utoaji wa vipeperushi.

64. Mheshimiwa Spika, Wizara ya afya inatilia mkazo unyonyeshaji wa mtoto bila kupewa chochote hadi miezi sita ya awali. Kwa kushirikiana na Kamisheni ya Kazi, Wizara imefanya maadhimisho ya wiki ya unyonyeshaji kitaifa tarehe 1-7 Agosti, 2015 katika wilaya ya Mkoani, Pemba. Kauli mbiu ikiwa ni “UNYONYESHaji NA KAZI INAWEZEKANA”. Jambo jengine lililofanyika ni uhimizaji wa utumiaji wa chumvi yenye madini joto ili kuepokana na maradhi ya goita, hivyo Wizara iligawa kilo **200** za “Potassium Iodate” na kuisambaza kwa wakulima wa mashamba ya chumvi kwenye maeneo ya Pujini, Minungwini, Mchanga Mdogo na Shengejuu ambako kumeonekana kuwepo kwa matumizi ya chumvi isiyo na madini joto. Tatizo hili linaonekana zaidi kwa upande wa Pemba.

Huduma za Afya Wilayani

65. Mheshimiwa Spika, huduma za afya wilayani zinatolewa kupitia Timu za Afya za Wilaya ziliopo Unguja na Pemba. Timu hizi zina jukumu la

kusimamia utekelezaji wa huduma mbali mbali za afya zinazotolewa katika vituo vya afya.

66. Mheshimiwa Spika, kufuatia mripuko wa ugonjwa wa Kipindupindu, kazi za kueleimisha jamii juu ya umuhimu wa usafi ili kujikinga na maradhi hayo zimefanyika katika skuli, mikutano ya kijamii katika maeneo mbali mbali ya wilaya zote Unguja na Pemba. Aidha, shughuli za kufuatilia na kuhimiza usafi kwa kutumia sheria ya afya ya jamii na mazingira namba 11 ya mwaka 2012 ilifanyika katika maeneo ya biashara ikiwemo, hoteli, migahawa, vioski, masoko na katika makaazi ya watu. Msisitizo ukiwa ni utumiaji wa vyoo, kuosha mikono kabla ya kula na baada ya kutoka chooni kwa maji ya mtiririko, kuwepo karo na mazingira ya usafi kwa ujumla.

67. Mheshimiwa Spika, amri ya kupiga marufuku kwa biashara zote za chakula kilichotayari kuliwa katika maeneo ambayo ni hatarishi ililazimika kutumika katika kupambana na maradhi hayo kwa mujibu wa sheria. Juhudi hizi pamoja na nyenginezo zilizochukuliwa na Wizara pamoja na taasisi nyengine za serikali zimewezesha kupungua kwa maradhi hayo kwa kiasi kikubwa kutoka wagonjwa wapya **15** hadi **33** kwa siku katika wiki ya mwisho ya mwezi wa Machi na wiki tatu za mwanzo za mwezi wa Aprili na kufikia wagonjwa wanne hadi sufuri kwa siku katika mwezi wa Mei, 2016. Kwa ujumla hadi kufikia 6 Juni 2016, wagonjwa **4,181** (Pemba **1,572** na **2,576** Unguja) waliugua maradhi ya kipindupindu, kati yao **66** (**48** Unguja na **16** Pemba) walifariki dunia.

68. Mheshimiwa Spika, kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo pamoja na wananchi wizara imekamilisha ujenzi wa vituo vya afya vya Kinuni, Bumbwisudi, na Ukongoroni na nyumba ya wafanyakazi wa kituo cha afya Kiongwe. Aidha matengenezo madogo madogo ya vituo vya afya

yamefanywa ikiwa ni pamoja na uwekaji wa umeme katika vituo vya afya Makoongwe na Kisiwa Panza. Vile vile vituo vya afya Ukunjwi, Jadida, na Mjini Kiuyu vimewekewa mifumo mipya ya maji na umeme, matengenezo ya dari na waya za madirisha.

- 69. Mheshimiwa Spika**, matengenezo mengine yaliyofanywa ni kuweka umeme wa jua katika nyumba za wafanyakazi na vituo vya afya vya Kijini na Nungwi, kuweka tangi jipya la maji katika kituo cha afya cha Fuoni, miundo mbinu ya maji na umeme katika vituo vya afya Donge Vijibweni na matengezo makubwa yamefanywa katika kituo cha afya Bumbwini

Misufini.

PROGRAMU NAMBARI 2: HUDUMA ZA TIBA

- 70. Mheshimiwa Spika**, Programu ya Huduma za Tiba inahusika na utoaji wa huduma za matibabu katika hospitali nne za vijiji na tatu za wilaya. Lengo kuu la program hii ni kuimarisha utoaji wa huduma bora zenye viwango na ufanisi katika ngazi zote za hospitali pamoja na huduma za tiba katika kiliniki maalumu zilizomo katika hospitali.
- 71. Mheshimiwa Spika**, huduma za matibabu ya wagonjwa wa nje (out patient) pamoja na kliniki maalum ziliendelea katika Hospitali za Chake Chake, Abdalla Mzee, Wete, Micheweni, Vitongoji, Makunduchi na Kivunge. Taarifa za wagonjwa wa nje, waliolazwa na waliofariki zinaonekana katika **kiambatanisho namba 6 na 7**.
- 72 Mheshimiwa Spika**, Wizara inaendelea kutumia mikakati mbali mbali katika kuhakikisha mama wajawazito wanajifungua hospitalini au katika vituo vya afya chini ya uangalizi wa wataalamu wa afya. Hadi kufikia Machi 2016 jumla ya wajawazito **8,892** walijifungua, kati ya hao **8,303**

walijifungua kwa njia ya kawaida na **589** walijifungua kwa njia ya upasuaji. Aidha, akina mama **32** walifariki dunia kutokana na sababu mbali mbali zinazosababishwa na matatizo ya uzazi **kiambatisho namba 8**.

73. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kushirikiana na taasisi nyengine za serikali na zisizo za serikali kupambana na tatizo la udhalilishaji wa kijinsia. Kwa mwaka 2015/16 jumla ya watu **1,914** waliripoti katika vituo sita vya kutoa huduma za mkono kwa mkono Unguja na Pemba. Kwa ufafanuzi zaidi angalia **kiambatisho namba 9**

74. Mheshimiwa Spika, programu ya tiba pia inahusika na upelekaji wagonjwa nje ya nchi baada ya kufanyiwa tathmini na timu ya madaktari. Katika kipindi cha Julai 2015 hadi Machi 2016 jumla ya wagonjwa **248** walifanyiwa tathmini. Kati yao wagonjwa **159** walisafirishwa nje ya nchi na walipelekwa Tanzania Bara. Jumla ya Tsh **2,168,648,606** zilitumika kusafirisha wagonjwa hao.

Mpango wa Damu Salama

75. Mheshimiwa Spika, uhamasishaji wananchi juu ya uchangiaji wa damu kwa hiari umeweza kuendelea kwa mafanikio. Kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2015/16, Wizara ilipanga kukusanya “unit” **10,500** za damu kutoka kwa wachangiaji wa hiari, hadi kufikia Machi, 2016 jumla ya ‘units’ **6,575** (62%) zilikusanywa. Kama ilivyo kawaida, damu hiyo imefanyiwa uchunguzi wa magonjwa ya UKIMWI, Kaswende na Homa ya Ini kabla ya kusambazwa katika hospitali mbali mbali Unguja na Pemba.

Ununuzi, Uhifadhi na Usambazaji wa Dawa, Zana na Vifaa Tiba

76. Mheshimiwa Spika, huduma ya ununuzi, uhifadhi na usambazaji dawa, zana na vifaa tiba zinahakikisha upatikanaji wa dawa muhimu, vifaa tiba pamoja na kusimamia matumizi sahihi ya dawa. Katika kulifikia lengo hili, Afisi ya Mfamasia Mkuu imepewa dhamana ya kuratibu ununuzi wa dawa

na vifaa tiba. Aidha Afisi hiyo ina jukumu la kufanya ukaguzi kwenye Hospitali na Vituo vya afya ili kuhakikisha utunzaji bora na utumiaji sahihi wa dawa na kujua thamani ya dawa na vifaa vyote vilivyosambazwa.

77. Mheshimiwa Spika, ili kuondoa kabisa tatizo la uhaba wa upatikanaji wa dawa na vifaa tiba, jumla ya shilingi billion 7.2 zilihitaika. Katika kipindi cha Julai 2015 hadi Machi 2016, jumla ya **Tsh. 1,357,071,673** sawa na asilimia 31 zilitumika kwa ununuzi wa dawa, zana na vifaa tiba kutoka mfuko wa serikali kati ya Tsh. **4,336,102,000** zilizoidhinishwa katika bajeti. Kwa upande wa washirika wa maendeleo, jumla ya dawa na vifaa tiba zenye thamani ya Tsh. **749,545,118** zilipokelewa. Ufafanuzi unapatikana katika **kiambatisho namba 10**. Licha ya juhudi za serikali za kuhakikisha dawa muhimu zinapatikana, bado Wizara inakabiliwa na deni kubwa ambalo hadi kufikia Machi 2016 jumla ya Tsh **1,156,401, 816** hazijalipwa kwa wahusika.

78. Mheshimiwa Spika, Wizara imeanzisha mfumo wa kieletroniki wa ukusanyaji wa taarifa za dawa, zana na vifaa tiba (Electronic Logistic Management Information System – eLMIS). Mfumo huu wa kisasa umeshawekwa katika ofisi za Timu za Wilaya zote pamoja na vituo vyote vya Wilaya ya Chake Chake na vituo vinavyotoa huduma za tiba ya ugonjwa wa UKIMWI (HIV Care and treatment Centres). Mfumo huu unarahisisha Hospitali na Vituo vya Afya, kuagiza dawa kwa kupitia mtandao pamoja na kuweka kumbukumbu sahihi ambazo zinaonekana moja kwa moja katika Ofisi ya Mfamasia. Lengo la Wizara kusambaza mfumo huu katika vituo vyote mara tu Komputa na mtandao zitakapopatikana.

79. Mheshimiwa Spika, moja ya kazi inayofanywa na Wizara ni kufanya ufuatiliaji juu ya uhifadhi, upatikanaji na matumizi mazuri ya dawa na vifaa tiba katika hospitali na vituo vya afya. Katika kipindi cha mwaka 2015/16

Wizara imebaini kuwa asilimia ya vituo vya afya vinavyohifadhi dawa kiusahihi kwa mujibu wa miongozo imeongezeka kufikia asilimia **94**. Hata hivyo kiwango cha upungufu wa dawa muhimu umeongezeka kutoka asilimia **55** hadi asilimia **71**.

80. Mheshimiwa Spika, katika mkakati wa kupunguza uhaba wa dawa serikali imeanzisha mfuko maalumu wa dawa (Essential Medicine Account) ili kutoa fursa kwa watu binafsi, washirika wa maendeleo na hata asasi zisizo za kiserikali kuitumia akaunti hii kutoa michango yao. Nachukua fursa hii kuwakaribisha kwa yoyote mwenye nia ya kuchangia kwa maslahi ya nchi yetu kuutumia mfuko huu.

81. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha huduma za usambazaji dawa na vifaa tiba, Wizara inaendelea kuimarisha mfumo wa usambazaji kulingana na mahitaji (Pull system) katika vituo vyote vya afya **150** Unguja na Pemba, ambapo mahitaji halisi ya dawa na vifaa tiba hubainishwa na kituo cha afya kupitia Wilaya husika.

Udhibiti wa Kemikali, Dawa, Vifaa tiba, Chakula na Vipodozi

82. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Wakala wa Mkemia Mkuu wa Serikali ina jukumu la kutoa huduma za kitaalamu na za kisayansi kwa kufanya uchunguzi wa vielelezo vinavyowasilishwa kutoka taasisi tofauti vikiwemo vile vinavyohusiana na makosa ya jinai, vinasaba pamojana sumu. Pia wakala wa Mkemia huhusika na udhibiti wa kemikali kwa kufanya ukaguzi na usajili wa kemikali, wadau wa kemikali na majengo yanayotumika kwa shughuli za kemikali. Aidha, kupitia Bodi ya Chakula, Dawa na Vipodozi Wizara ina jukumu la kuhakikisha kwamba chakula, dawa na vipodozi vinavyoingizwa nchini vina ubora unaotakiwa na ni salama kwa matumizi ya binadamu.

- 83. Mheshimiwa Spika,** Wizara pia ina jukumu la kusimamia na kusajili waganga, vilinge, maduka ya dawa na klinik za tiba asili na tiba mbadala, pamoja na kudhibiti matangazo yanayokwenda kinyume na sheria ili kusaidia maendeleo ya shughuli za tiba asili kwa kupitia Baraza la Tiba Asili na Tiba Mbadala.
- 84. Mheshimiwa Spika,** katika kipindi cha Julai, 2015 – Machi, 2016 jumla sampuli **1,528** zikiwemo **1,292** za chakula, **73** za vipodozi na **163** za dawa za mitishamba zilichunguzwa. Katika uchunguzi huo Wizara ilibaini ni sampuli mbili tu za chakula ndio zilionekana hazifai kwa matumizi ya binadamu. Sambamba na hilo, jumla ya tani **339.2** na lita **200,000** za bidhaa za Chakula na tani **nane za** bidhaa za dawa na vipodozi zisizofaa kwa matumizi ya binadamu zilizokamatwa wakati wa ukaguzi ziliteketezwa.
- 85. Mheshimiwa Spika,** jumla ya maeneo 1,501 sawa na asilimia 93.8 ya maeneo 1,600 ambayo Wizara ilijipangia kuyakagua yanayoendesha biashara za chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba yamekaguliwa. Katika ukaguzi huo hatua mbali mbali zilichukuliwa kwa waliobainika na kasoro zikiwemo kupewa elimu ya usajili wa biashara zao, kupewa muda wa kuweka bidhaa katika mpangilio mzuri, kusafisha maeneo yao ya biashara na hata kuchukuliwa hatua za kisheria.
- 86. Mheshimiwa Spika,** kwa kuangalia ubora na usalama wa chakula na dawa zinazozalishwa ambazo zinaingizwa nchini, Wizara imefanikiwa kukagua viwanda vinavyozalisha bidhaa nje ya nchi (GMP inspection) ambapo jumla ya viwanda **13** (vyakula **5** na dawa **8**) vimekaguliwa. Nchi hizo ambazo wataalamu wa Wizara wamekwenda kukagua viwanda ni Marekani, China, India, Moroco na Oman.

- 87. Mheshimiwa Spika**, Bodi ilisajili jumla ya maeneo **1,197** ya biashara za chakula, dawa na vipodozi, bidhaa **4** za dawa, bidhaa **28** za chakula. Aidha, Bodi iliweza kuwasajili waingizaji chakula **65**, wasafirishaji chakula **22**, wafamasia **15** na wafamasia wasaidizi **51**.
- 88. Mheshimiwa Spika**, kazi ya udhibiti wa kemikali zinazotumika majumbani na viwandani imeanza rasmi katika mwezi wa Disemba 2015 baada ya kukamilika kwa kazi ya matayarisho ya kanuni ya kemikali. Kazi ya ukaguzi na usajili wa kemikali, wadau wakemikali na majengo yanayotumika kwa shughuli za kemikali nayo pia imeanza. Katika kulisimamia hilo ukaguzi umefanyika katika maeneo yakiwemo bandari, viwandani na maghala, pia mbali na hayo usajili wa wajasiri amali, wazalishaji na wasafirishaji umefanyika. Pia maabara imefanikiwa kutoa vibali vya kuingiza kemikali **317** nchini hadi sasa.
- 89. Mheshimiwa Spika**, uchunguzi wa vielelezo **271** ambavyo vinatoka Jeshi la Polisi, taasisi mbalimbali pamoja na watu binafsi umefanyika. Ufafanuzi wa uchunguzi huo unaonekana katika **kiambatisho namba 11**. Matokeo ya uchunguzi wa vielelezo vingi kati ya hivyo hutumika kama ni ushahidi katika kesi mbali mbali zinazoendesha katika Mahakama mbali mbali.
- 90. Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha huduma za maabara ya Mkemia Mkuu Wizara imekamilisha hatua zote za zabuni na kumpata mkandarasi wa ujenzi wa maabara. Kwa sasa kazi ya ujenzi inaendelea kufanyika ambapo msingi na nguzo tayari zimeshasimamishwa.
- 91. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mwaka wa fedha 2015/2016, Wizara kupitia Baraza la Tiba Asili na Tiba Mbadala imesajili jumla ya waganga **298**, vilinge **165**, wasaidizi waganga **47**, kliniki **29** na maduka ya dawa za asili **61**. Aidha, vituo vinne vilifungiwa kutoa huduma kutokana na

kukiuka maadili ya utoaji wa Tiba Asili na Tiba Mbadala na viwili vilitoleshwa faini kwa kukiuka maadili.

Usimamizi wa Hospitali Binafsi

- 92. Mheshimiwa Spika**, Wizara kupitia Bodi ya Hospitali Binafsi ina jukumu la kusimamia uanzishaji wa hospitali binafsi pamoja na utekelezaji wa sheria namba **4**, ya mwaka 1994 ya kusimamia uendeshaji wa hospitali binafsi. Katika kutekeleza majukumu hayo, jumla ya vituo na hospitali binafsi **68** (Unguja **58** na Pemba **10**) vilipatiwa vibali vya kuendesha huduma kwa mwaka 2015/16. Vile vile ukaguzi wa hospitali binafsi uliendelea kufanyika kwa ufanisi mkubwa. Jumla ya vituo na hospitali binafsi **68** vimekaguliwa, kati ya hivyo vituo **12** vilipewa onyo kali baada ya kukutikana na kasoro kadhaa na vituo **10** vilisimamishwa kwa muda kutoa huduma.

Usajili na Uratibu wa Wauguzi na Wakunga

- 93. Mheshimiwa Spika**, kuzingatia maadili kazini kwa wauguzi na wakunga ni jambo linalotiliwa mkazo mkubwa sana. Kwa mantiki hiyo, Baraza la Wauguzi na Wakunga limetengeneza mwongozo na kanuni za maadili wakati wote wa utoaji wa huduma za uuguzi. Aidha, utayarishaji wa mipaka ya kazi za Wauguzi na Wakunga pamoja na kanuni ya sheria ya Baraza la Wauguzi na Wakunga imekamilika. Mategemeo yetu kanuni hizi zitasaidia sana katika kurudisha hadhi na taswira ya Uuguzi na Ukunga Zanzibar. Jumla ya wauguzi na wakunga **147** wamesajiliwa katika kipindi cha Agosti, 2015 hadi Machi, 2016. Onyo maalum la kisheria limetolewa kwa kuhakikisha ifikapo tarehe 30 Juni, mwisho wa bajeti kama kutakuwa na muuguzi anayefanya kazi bila ya leseni ya Uuguzi basi atakuwa anafanya kazi kinyume na sharia na atastahiki kuchukuliwa hatua za kisheria ikiwemo kusimamishwa kazi.

Huduma za Kupandisha Hadhi Hospitali za Wilaya na Vijiji

- 94. Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa fedha 2015/2016 Wizara imeendelea kutekeleza mradi wa kupandisha hadhi hospitali za vijiji kuwa za wilaya na wilaya kuwa za mkoa kwa kuimarisha majengo na kuongeza huduma, vifaa na rasilimaliwatu.
- 95. Mheshimiwa Spika,** katika kipindi cha Julai 2015 hadi Machi 2016, ujenzi wa hospitali ya Abdalla Mzee umekamilika kwa asilimia 90 na tunatarajia kukabidhiwa ifikapo mwezi wa Septemba mwaka huu. Kukamilika kwa ujenzi huo kutafanikisha kupatikana kwa jengo la Ofisi, jengo la huduma za dharura, jengo la huduma za wagonjwa wa nje, jengo la huduma za uchunguzi (Maabara, X-ray, CT – Scan na Ultrasound), jengo la kuhifadhi dawa na vifaa tiba, wodi ya wagonjwa mahututi na vyumba vinne vya upasuaji na wodi nyenginezo mbali mbali.
- 96. Mheshimiwa Spika,** ujenzi wa wodi ya wanawake na wanaume katika Hospitali ya Micheweni na ukarabati wa nyumba za madaktari katika hospitali hio umekamilika. Sambamba na hilo, ujenzi wa chumba cha upasuaji katika uko kwenye hatua za mwisho. Jumla ya Tsh. Milioni **36** kutoka Serikalini zimetumika. Aidha, ujenzi wa wodi mbili za wanaume na ujenzi wa jengo la wagonjwa wa nje katika Hospitali ya Kivunge nao umekamilika.

IDARA YA HOSPITALI YA MNAZI MMOJA

- 97. Mheshimiwa Spika,** jukumu kuu la idara ya Hospitali ya Mnazi Mmoja ni kutoa huduma za matibabu kwa wagonjwa hasa wale wa rufaa kutoka katika vituo vya afya, hospitali za vijiji na hospitali za Wilaya ziliopo nchini. Huduma hizi hutolewa katika hospitali zake ambazo ni Mnazi Mmoja, Mwembeladu na Hospitali ya wagonjwa wa Akili ya Kidongo Chekundu.

Hospitali hizi pia hutoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wa kada za afya wanaotoka katika vyuo mbali mbali ndani na nje ya nchi. Idara imekuwa ikitekeleza programu kuu mbili ambazo ni programu ya huduma za uchunguzi na matibabu na programu ya uongozi wa hospitali na utawala.

UTEKELEZAJI WA PROGRAMU KWA MWAKA 2015/2016

PROGRAMU YA UCHUNGUZI NA MATIBABU

- 98. Mheshimiwa Spika**, program ya uchunguzi na matibabu imetekeleza kazi kuu zifuatazo:-
- 99. Mheshimiwa Spika**, katika juhudi za kupunguza idadi ya wagojwa kupelekwa nje ya nchi, Idara imeendelea kuendesha kambi mbali mbali za matibabu, jumla ya kambi **13** zimeendeshwa zikiwemo kambi mbili za Plastic Surgery, Paediatric Surgery moja na kambi tisa za Neuro Surgery. Katika kambi hizo jumla ya wagojwa **875** walihudumiwa na madaktari bingwa tofauti na kupewa matibabu stahiki, kati yao **250** walifanyiwa upasuaji. Huduma hizi zimeleta faraja kwa wananchi na kuipunguzia serikali gharama za kusafirisha wagonjwa nje ya nchi.
- 100. Mheshimiwa Spika**, huduma za uchunguzi ni sehemu muhimu sana inayomsaidia daktari kuweza kuelewa maradhi ya mgonjwa ili kuweza kumpa matibabu anayostahiki. Katika kipindi cha Julai 2015 hadi Machi 2016 jumla ya vipimo vya uchunguzi **79,061** vilifanyika katika hospitali ya Mnazi Mmoja. Vipimo hivyo vinajumuisha uchunguzi wa X-ray (**13,897**), CT SCAN (**4,338**), Ultra Sound (**14,787**), blood transfusion (**5,440**), uchunguzi wa sampuli za vimelea vinavyoishi kwenye maji (**40**), mortuary (**202**) na vipimo vyenginevyo vya maabara ya afya (**40,357**).

101. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2015/16, Hospitali ya Mnazi Mmoja imeanzisha kliniki maalum kwa ajili ya kuwahudumia wagonjwa wa saratani na wale wanaoshukiwa kuwa na maradhi hayo. Uanzishaji wa huduma hii ulioanza Februari 2016 umewezekana baada ya kurejea masomoni daktari bingwa mzalendo wa maradhi ya saratani. Jumla ya wagonjwa wa saratani **150** walihudumiwa na kupewa ushauri na matibabu yaliyowezekana tokea kliniki hiyo ilipoanzishwa, wagonjwa **20** kati yao walipewa rufaa kwenda Tanzania Bara kwa matibabu zaidi. Ni nia ya Wizara kuendelea kuziimarisha huduma hizi hatua kwa hatua kwa kila uwezo unapopatikana.

102. Mheshimiwa Spika, Wizara imelitekeleza kwa ukamilifu agizo la serikali la kufuta uchangiaji katika huduma za x-ray, ultra-sound na CT-scan na huduma hizo sasa zinatolewa bure kwa wananchi. Maamuzi haya yamewawezesha wananchi wenye kipato cha chini nao pia kuweza kutumia huduma hizo pale inapohitajika. Hali hii imepelekea kuongezeka kwa wagonjwa waliohudumiwa katika huduma hizo ambapo wastani wa wagonjwa **371** hupatiwa huduma za CT-scan kwa mwezi ukilinganisha na wastani wa wagonjwa **120** waliokuwa wakihudumiwa kwa mwezi kabla ya tangazo la serikali.

103. Mheshimiwa Spika, takwimu za mahudhurio ya wagonjwa wa nje, waliolazwa, kliniki maalum na waliojifungua katika Hospitali ya Mwembeladu, Mnazi Mmoja na Hospitali ya Wagonjwa wa Akili ya Kidongo Chekundu inaonekana katika **kiambatisho 12 hadi 13.**

PROGRAMU YA UENDESHAJI NA UTAWALA

104. Mheshimiwa Spika, katika kutimiza azma ya kuifanya hospitali hii kuwa ni taasisi yenye kujitegemea, Wizara iliwasilisha waraka wenye lengo hilo ambao ulijadiliwa na kupitishwa katika vikao vyote stahiki vya Serikali. Pia

rasimu ya sheria ya kutekeleza lengo hilo imeshatayarishwa na inatarajiwa kuwasilishwa katika Baraza hili katika kikao hichi kinachoendelea.

105. Mheshimiwa Spika, Hospitali ya Mnazi Mmoja imeendeleza mashirikiano na taasisi mbali mbali za Kimataifa ikiwemo hospitali ya Chuo Kikuu cha Huekland Norway kwa nia ya kubadilishana wataalamu na kwa lengo la kupata ujuzi wa utoaji wa huduma za afya. Kwa mwaka huu wa fedha jumla ya wafanyakazi **nane** waliweza kupata fursa hiyo. Vitengo vilivyohusika na mafunzo hayo ni wodi ya watoto, kitengo cha afya ya akili na kitengo cha matibabu ya ndani.

Kuipandisha Hadhi Hospitali ya Mnazi Mmoja Kuwa ya Rufaa

106. Mheshimiwa Spika, kama ilivyoielezwa katika bajeti za Wizara zilizopita na katika Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2015-2020, ni nia ya Serikali kuipandisha hadhi Hospitali hii kuwa ya rufaa. Azma hii itawezekana kwa kuongeza majengo mapya, kuongeza vifaa vya kisasa na kuimarisha rasilimali watu.

107. Mheshimiwa Spika, katika hotuba ya Wizara ya Afya ya mwaka 2015/16 ilielezwa kuanzwa kwa ujenzi wa jengo jipya litakalokuwa na wodi ya watoto yenye vitanda **94**, wodi ya kitengo cha kusafishia damu kwa wagonjwa wenye matatizo ya figo (Dialysis Unit) yenye vitanda sita na chumba cha maabara. Napenda kulijuilisha Baraza lako kuwa ujenzi wa jengo hilo umefikia zaidi ya asilimia thamanini na kazi inayoendelea kwa sasa ni kuweka madirisha, kupaka rangi na kuweka vifaa stahiki.

108. Mheshimiwa Spika, ni matarajio ya Wizara kuwa ujenzi huo pamoja na uwekaji wa vifaa utakamilika mwanzoni mwa mwaka wa fedha 2016/17.

Kukamilika kwa ujenzi huo kutapunguza usumbufu kwa wagonjwa hasa watoto kulazwa katika kitanda kimoja, hali ambayo inajitokeza kwa baadhi ya wakati. Aidha kutatoa fursa kwa kuanzisha huduma mpya ya kusafisha damu kwa wagonjwa wenye matatizo ya figo.

- 109. Mheshimiwa Spika**, kazi ya ukarabati wa jengo lililokuwa kiwanda cha dawa unaendelea na sasa uko takriban asilimia 50. Ukarabati huo utakapomalizika utakuwa na wodi ya wazazi kabla kujifungua yenye vitanda **42**, chumba cha kujifungulia kitakachokuwa na vitanda sita, wodi ya wazazi baada ya kujifungua itakayokuwa na vitanda **30**, vyumba viwili vya upasuaji na wodi ya wagonjwa mahututi yenye vitanda sita.
- 110. Mheshimiwa Spika**, vile vile jengo hilo litakuwa na wodi ya watoto wachanga yenye vitanda nane, wodi ya huduma kwa watoto waliozaliwa kabla ya miezi tisa (kangaroo)” yenye vitanda sita, kitengo cha huduma za dharura (Accident and Emergency), kliniki za maradhi mbali mbali, ununuzi wa jenereta na mashine ya kuchomea takataka za hospitali.

PROGRAMU NAMB. 3: USIMAMIZI WA SERA ZA AFYA NA

UTAWALA

- 111. Mheshimiwa Spika**, programu ya Usimamizi wa Sera za Afya na Utawala inalenga kuongeza ufanisi wa utoaji wa huduma bora kwa mujibu wa sheria na miongozo yenye misingi ya uwazi, uwajibikaji, ushiriki na ushirikishwaji wa jamii katika kutoa maamuzi kwenye mambo yanayohusiana na afya katika ngazi zote.

Utawala, Sera, Mipango, Utafiti na Uratibu wa Shughuli za Afya Pemba.

Nguvu kazi ya Sekta ya Afya

- 112. Mheshimiwa Spika**, ni azma ya Wizara kuhakikisha kwamba wafanyakazi wanaendelezwa kitaaluma ili kuongeza ufanisi katika utendaji wao. Katika kipindi cha mwaka wa fedha 2015/16 jumla ya wafanyakazi **134** wanaendelea na masomo ndani na nje ya nchi. Ufafanuzi wa taarifa hizi unaonekana katika **kiambatisho namba 14**. Aidha, jumla ya wafanyakazi **72** wamerudi kutoka masomoni na kupangiwa kazi katika sehemu tofauti.
- 113. Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha kuwa Wizara inapata wafanyakazi wapya wenye taaluma ya afya imekuwa ikichukua jitihada maalumu katika kutoa mafunzo ya afya kupitia Chuo cha Taaluma za Sayansi za Afya kilichopo Mbweni. Kwa sasa Chuo kina jumla ya wanafunzi **1,043** wa kada mbali mbali ambao wanaendelea na masomo. Halkadhalika, wanafunzi **12** wanaendelea na fani ya udaktari katika Chuo cha Kusomesha Madaktari na wanategemea kumaliza masomo yao Julai, 2016.
- 114. Mheshimiwa Spika**, jumla wafanyakazi **27** wakiwemo madaktari **25**, Mtalaamu wa Mionzi mmoja na Mtaalamu wa Viungo Bandia mmoja wameajiriwa. Sambamba na hilo, wafanyakazi **66** wa kada mbali mbali wamestaafu kazi kwa mujibu wa sheria ya utumishi wa umma, wafanyakazi **10** wa kada mbali mbali wamekimbia kazini na wafanyakazi tisa wamefariki dunia (Mwenyezi Mungu awalaze mahala pema peponi, amin).

Sera, Mipango na Utafiti

- 115. Mheshimiwa Spika**, Serikali inatarajia kuanzisha mfuko wa bima ya Afya kwa nia ya kuhakikisha upatikanaji wa fedha endelevu kwa ajili ya kuimarisha huduma za afya kwa wananchi na kuwapunguzia mzigo wa kugharamia huduma hizo. Hatua kadhaa zimeshafanyika ikiwemo kuliwasilisha na kulijadili suala hili katika vikao mbali mbali vya serikali na kwa sasa Wizara imo katika kutayarisha sheria ya kuanzisha mfuko huo

ambayo itawasilishwa katika kikao cha Baraza la Wawakilishi baada ya kukamilika.

- 116. Mheshimiwa Spika**, mkutano wa 10 wa mapitio ya Sekta ya Afya umefanyika, mkutano huo umewashirikisha wadau mbali mbali na kutoa mapendekezo ambayo yametumika katika kutayarisha mpango kazi wa mwaka wa Wizara kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2016/17. Kwa mwaka huu kauli mbiu ya mkutano ililenga kwenye *kuwepo kwa uwajibikaji katika utoaji wa huduma endelevu za afya “Stronger Commitment to Health for Sustainable Development”*. Katika mkutano huo mapendekezo mbali mbali yalitolewa ikiwa ni pamoja na kuimarisha mashirikiano baina ya Wizara, washirika wa maendeleo, Sekta Binafsi na Asasi zisizo za kiserikali.
- 117. Mheshimiwa Spika**, katika kutathmini utekelezaji wa mpango mkakati wa Wizara, ripoti ya utekelezaji (Health Sector Annual Performance Report) kwa mwaka 2014/15 ilitayarishwa. Ripoti hii ilianisha utekelezaji wa Wizara kwa kutumia viashiria vilivyomo katika Mpango Mkakati wa Tatu wa Wizara. Tayari ripoti imeshasambazwa kwa wadau mbali mbali katika mkutano wa kumi wa mapitio ya sekta ya afya uliofanyika Machi, 2016.
- 118. Mheshimiwa Spika**, ripoti hii iliibua changamoto mbali na kutoa mapendekezo kadhaa ikiwa ni pamoja na kuunda Baraza la Maafisa Afya ya Mazingira na Bodi ya Ushauri ya Afya ya Mazingira, kuanzisha kitengo kitakachosimamia uhakika wa ubora wa huduma za afya (Quality Assurance Unit), kufanya mapitio ya Kitita cha Msingi cha Utoaji wa Huduma za Afya ya Msingi (Essential Health Care Package), kufanya mapitio ya Mpango wa Mahitaji ya Wafanyakazi (Minimum Staff Requirement), kuharakisha uanzishwaji wa bima ya afya na kuimarisha huduma za maabara.

119. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha tafiti zote zinazofanyika katika Wizara, zinaendana na maadili ya afya, jumla ya maombi **12** ya tafiti za afya zilipokelewa na kuruhusiwa kufanyika.

Uratibu wa Shughuli za Afya Pemba

- 120. Mheshimiwa Spika,** kwa upande wa Pemba program ndogo ya kuratibu shughuli za afya Pemba inatekeleza kazi na majukumu ya programu za Kinga, Tiba na Sera na utawala kama zilivyoenezwa katika utekelezaji wake kwa kila programu.

HITIMISHO

- 121. Mheshimiwa Spika,** mafanikio yaliyopatikana hayatokani na juhudi ya Wizara ya Afya pekee bali pia kwa mashirikiano na wadau mbali mbali wa maendeleo wa ndani na nje ya nchi, Taasisi za Serikali na zisizo za Serikali, sekta binafsi, wananchi wa ndani na nje ya nchi. Wizara inawashukuru kwa dhati kubwa na inawaomba wasichoke kwani misaada yao ina thamani kubwa kwetu. Shukrani makhsusi kwa Serikali ya Denmark, China, Oman, Cuba, Canada, Uholanzi, Israel, Norway, Misri, Ujerumani, Korea, Uturuki, India, Kuwait, Marekani, Italy, Saudi Arabia, Uingereza.
- 122. Mheshimiwa Spika,** Aidha shukrani zetu ziende kwa mashirika mbali mbali ya ndani na nje wakiwemo WHO, GLOBAL FUND, UNDP, UNFPA, UNICEF, DANIDA, D-TREE INTERNATIONAL, SAVE THE CHILDREN, JHIEPIGO, SIGHT SAVERS, PATH FINDER, HIPZ, CLINTON FOUNDATION, IVO DE CARNERI, KOICA, JSI, WORLD BANK, RED CROSS, USAID, ZIDO, PEPFAR, MILELE FOUNDATION, WATER AID, ROTARY UK na wale wote ambao sikuweza kuwaorodhesha kwenye hotuba hii.
- 123. Mheshimiwa Spika,** kabla ya kumaliza hotuba yangu naomba kuwashukuru wote waliochangia katika kutayarisha hotuba hii. Shukrani maalumu ziwaendee Mhe. Naibu Waziri Mhe. Harusi Said Suleiman, Katibu Mkuu Dr. Juma Malik Akil, Naibu Katibu Mkuu Nd. Halima Maulid

Salum, Mkurugenzi Mkuu Dr. Jamala Adam Taib, Afisa Mdhamini Wizara ya Afya Pemba Dr. Mkasha Hija Mkasha, Wakurugenzi wote wa Wizara pamoja na Timu ya wataalamu ya utayarishaji wa hotuba hii pamoja na wafanyakazi wote wa Wizara kwa kufanyakazi kwa juhudi, umakini na maarifa ambayo yamenisaidia kufanya kazi na kutekeleza majukumu yangu kwa wepesi.

124. Mheshimiwa Spika, napenda kutoa shukrani za pekee kwa Wenyeviti wa Mabaraza na Bodi mbali mbali za Wizara kwa kusimamia na kunishauri hali iliyopelekea kuongeza ufanisi katika utendaji wa kazi za Wizara na utoaji wa huduma bora kwa wananchi wakiwemo Mzee Masauni Hamad Masauni Mwenyekiti wa Bodi ya Hospitali Binafsi, Dr Juma Omar Khatib Mwenyekiti wa Bodi ya Afya ya Mazingira na Profesa Amina Abdul-Kadir Mwenyekiti wa Baraza la Wauguzi na Wakunga

125. Mheshimiwa Spika, baada ya hitimisho hilo sasa naliomba Baraza lako lijadili, liikubali na kuipitisha bajeti ya Wizara ya Afya. Kwa mwaka wa fedha 2016/17 Wizara imepangiwa kutumia jumla ya Tsh **59,228,631,000** kati ya hizo Tsh. **11,893,300,000** kwa kazi za kawaida, Tsh. **17,332,500,000** kwa mishahara na maposho na Tsh. **1,496,600,000** ni ruzuku kutoka serikalini. Aidha, naomba Baraza hili liidhinishhe jumla ya Tsh. **4,900,000,000** kwa kazi za maendeleo kutoka serikalini na Tsh. **23,606,231,000** kutoka washirika wa maendeleo. Pia naomba Baraza lako liidhinishhe jumla ya Tsh. **8,605,800,000** kwa Hospitali ya Mnazi Mmoja ikiwa Tsh. **7,470,800,000** kwa ajili ya mishahara na maposho, na Tsh. **1,135,000,000** kwa kazi za kawaida. Vile vile Wizara yangu imepangiwa kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali jumla ya Tsh **188,011,000** kwa mwaka 2016/17 na kwa Hospitali ya Mnazi Mmoja Tsh **1,014,302,000** **Kiambatisho namba 15** kinatoa ufafanuzi.

**126. Mheshimiwa Spika, kwa heshima na taadhima kwa idhini yako NAOMBA
KUTOA HOJA.**

**MAHMOUD THABIT KOMBO
WAZIRI WA AFYA
ZANZIBAR.**

Viambatisho

Kiambatisho Namba 1: Mapato na Matumizi kwa programu

HO 1	Maelezo ya Matumizi	Makisio ya Kazizi a Kawaida	Fedhazilizopatikana JULAI 2015 - MACHI 2016	Mchangowa SMZ	Fedhazilizopatikana JULAI 2015 - MACHI 2016	Fedhakutoka kwa Wahisani	Fedhazilizopatikana JULAI 2015 - MACHI 2016
H0101	HUDUMA ZA KINGA NA ELIMU YA AFYA						
H010101	KINGA NA ELIMU YA AFYA	7,589,961,000	4,795,928,264 (63.2%)				
00000P007	MRADI SHIRIKISHI WA HUDUMA ZA AFYA YA UZAZI WA MAMA NA MTOTO			500,000,000	0 (0.0%)	1,337,142,000	411,122,200 (30.7%)
00000P004	MRADI SHIRIKISHI WA KUDHIBITI MARADHI YA UKIMWI, KIFUA KIKUU NA UKOMA			100,000,000	0 (0.0%)	5,742,895,000	0 (0.0%)
00000P004	MRADI WA KUDHIBITI MALARIA ZANZIBAR			50,000,000	0 (0.0%)	17,643,436,000	0 (0.0%)
	<i>Jumla ndogo</i>	<i>7,589,961,000</i>	<i>4,795,928,264 (63.2%)</i>	<i>650,000,000</i>	<i>0 (0.0%)</i>	<i>24,723,473,000</i>	<i>411,122,200 (1.7%)</i>
H0102	HUDUMA ZA TIBA						
H0101201	HUDUMA ZA HOSPITAL	9,639,144,000	5,525,568,390 (57.3%)				
00000P002	MRADI WA KUPANDISHA HADHI HOSPITAL ZA WILAYA NA VIJIJI			300,000,000	209,000,000 (69.7%)	11,424,000,000	0 (0.0%)
	ZANZIBAR MEDICAL SCHOOL			200,000,000	11,000,000 (5.5%)	-	-
00000P001	MRADI WA KUPANDISHA HADHI HOSPITAL YA MNAZI MMOJA			4,000,000,000	2,036,841,000 (50.9%)	12,297,627,000	2,036,841,000 (16.6%)
	<i>Jumla ndogo</i>	<i>9,639,144,000</i>	<i>5,525,568,390 (57.3%)</i>	<i>4,500,000,000</i>	<i>2,256,841,000 (50.2%)</i>	<i>23,721,627,000</i>	<i>2,036,841,000 (8.6%)</i>
H0103	USIMAMIZI WA SERA ZA AFYA NA UTAWALA	3,106,943,000	1,738,193,615 (55.9%)				
H0101302	SERA ZA AFYA MIPANGO NA UTAFITI	1,834,892,000	771,518,032 (42.0%)				

H0101303	USIMAMIZI HUDUMA ZA AFYA PEMBA	7,714,060,000	5,406,289,788 (70.1%)				
00000P005	UJENZI WA MAABARA YA MKEMIA MKUU			500,000,000	230,000,000 (46.0%)	1,000,000,000	0 (0.0%)
	<i>Jumlandogo</i>	12,655,895,000	7,916,001,435 (62.5%)	500,000,000	230,000,000 (46.0%)	1,000,000,000	0 (0.0%)
	JUMLA KUU - MWAKA 2016/2017	29,885,000,000	18,237,498,089 (61.0%)	5,650,000,000 0	2,486,841,000 (44.0%)	49,445,100,000 0	2,447,963,000 (5.0%)
HO 2	HOSPITALI YA MNAZI MMOJA		-				
	HUDUMA ZA UCHUNGUZI NA MATIBABU	669,743,000	508,876,479 76%				
	UONGOZI NA UTAWALA	7,334,757,000	6,182,472,850 84%				
	<i>JUMLA KUU HO 1</i>	8,004,500,000	6691,349,329 84%				
	JUMLA KUU WIZARA YA AFYA	37,889,500,000	24,928,847,418 66%				

Kiambatisho Namba 2: Taarifa ya Makusanyo, Julai 2015 -Machi 2016

ITEMS	MAELEZO	MAKISIO 2015/16	MAKUSANYO HALISI Julai 2015 - Machi 2016	MATARAJIO Yamakusanyo April - Juni 2016	MAKADIRIO 2016/17	%M - M
0601	Idara ya Kinga					
	142200 Huduma za Kinga					
	1422035 Shahada ya Maradhi ya Kuambukiza	29,338,000	20,603,260	9,127,880	45,011,000	0.7
	1422050 Huduma za Madaktari na Orodha ya Wafanyakazi	18,000,000	10,301,240	5,150,620	40,000,000	0.5
	1422051 Malipo ya X-ray na Uchunguzi wa Damu	25,400,000	13,360,500	5,000,000	25,000,000	0.5
	Jumla	72,738,000	44,265,000	19,278,500	110,011,000	0.6
0801	Idara ya Tiba Pemba					
	142200 Huduma za Tiba					
	1422051 Malipo ya X-ray na Uchunguzi wa Damu	6,000,000	1,301,000	641,000	8,000,000	0.2
	Jumla	6,000,000	1,301,000	641,000	8,000,000	0.2
	145000 Mapato Mengineyo ya Hospitali					
	1422073 Mapato Mengineyo	90,000,000	44,930,000	22,015,000	70,000,000	0.5
	JUMLA	90,000,000	44,930,000	22,015,000	70,000,000	0.5
	JUMLA NDOGO	96,000,000	46,231,000	22,656,000	78,000,000	0.4
	JUMLA KUU - HO1	168,738,000	90,496,000	41,934,500	188,011,000	0.5
1501	Hospitali ya Mnazi Mmoja					
	145000 Mapato Mengineyo ya Hospitali					
	1422073 Mapato Mengineyo	475,859,807	284,742,128	142,371,064	450,302,000	0.6
	1423003 Huduma za Haraka	427,113,193	264,266,229	132,133,114	564,000,000	0.6
	Jumla HO 2	902,973,000	549,008,357	274,504,178	1,014,302,000	0.6
	JUMLA KUU H01 + H02	1,071,711,000				0.6

				639,504,357	316,438,678	1,202,313,000
--	--	--	--	-------------	-------------	---------------

Kiambatisho Namba 3: Taarifaya hudumaza Chanjo kwa watoto chini ya wakammoja

Ainaya Chanjo	2013		2014		2015	
	Waliochanjwa	%	Waliochanjwa	%	Waliochanjwa	%
BCG	69,220	121.5	80,817	152.8	71,555	117.3
Fully immunized	47,724	89.1	47,252	93.1	52,515	90.7
Penta 3	45,202	84.4	50,170	98.8	46,946	81.1
Measle	49,458	90	49,601	97.7	53,122	92

Kiambatisho Namba 4: Taarifaza ufuatiliaji wa maradhi maalum kwa wilaya, Julai 2015 -Machi 2016

Wilaya	Ainaya Maradhi						
	Kuharisha Damu (Blood Diarrhoea)	Surua (Measles)	Kutafunwana Wanyama (Animal bite)	Homayalni (Hepatitis)	Homaya Matumbo (Typhoid)	Kuharisha (Diarrhoea)	Ch po
Kaskazini A	7	0	0	0	0	24	0
Kaskazini B	472	0	1	0	0	512	13
Mjini	1,106	81	7	1	95	1,350	82
Kusini	16	0	0	0	0	0	0
Magharibi	437	65	2	3	43	497	0
Kati	17	22	4	0	0	11	0
Jumlando	2,055	168	14	4	138	2,394	95
Micheweni	250	0	0	0	35	567	0
Wete	181	0	0	0	0	345	0
Chakechake	209	0	0	0	5	648	2
Mkoani	764	0	0	0	39	1394	28
Jumlando	1,404	0	0	0	79	2,954	30
Jumlakuu	3,459	168	14	4	217	5,348	12

Kiambatisho Namba 5: Taarifaza Uchunguziwa Macho katika vituo vya Afya na hospitali, Julai 2015 -Machi 2016

Ainaya Matatizo	W'ke	W'me	Jumla	Asilimiya walionamatatizo
Jumlayawatu waliochunguzwa	2,423	3,261	5,684	

Mtotowa Macho	231	634	865	19.5
Preshaya Macho	26	26	52	1.1
Tatizo la miwani	1,008	1,381	2,389	53.8
Pazia la jicho (retinal disorders)	23	36	59	1.3
Macho tongo (conjunctivitis)	231	443	674	15.2
Matatizomengineyo	206	197	403	9.1
Jumlayawatuwaliochunguzwa	1,725	2,717	4,442	100.0

Kiambatisho Namba 6: Mahudhuriya Wagonjwawanje, Waliolazwanawaliofariki katika Hospitalizal daraya Tiba, Julai 2015 - Machi 2016

Hospitali	Mahudhuriya Wagonjwawanje		Mahudhuriya Wagonjwawaliolazwa		Wagonjwawaliofariki	
	Me	Ke	Me	Ke	Me	Ke
Mkoani	11,524	16,142	618	2,457	23	16
ChakeChake	22,723	30,520	1,883	5,802	73	69
Wete	26,785	35,080	1,694	4,270	36	43
Micheweni	6,605	9,057	565	1,704	19	15
Vitongoji	5,488	6,280	188	442	4	2
Kivunge	22,594	21,438	601	2,122	29	16
Makunduchi	6,693	7,808	490	1,150	7	8
Jumla	102,412	126,325	6,039	17,947	191	169

Kiambatisho Namba 7: Mahudhuri yawagonjwa katika Kliniki maalum kwa Hospitalizal daraya Tiba, Julai 2015 - Machi 2016

Kliniki	Mkoani		ChakeChake		Wete		Micheweni		Vitongoji		Kivunge
	Me	Ke	Me	Ke	Me	Ke	Me	Ke	Me	Ke	Me
Cardiac	151	159	-	-	79	270	70	171	116	212	186
HIV CTC	110	204	247	430	188	459	118	260	-	-	-
Dental	651	941	815	1,142	878	999	174	203	21	22	1,086
Diabetic	168	210	445	773	149	255	49	92	135	269	257
ENT	609	1,081	1,318	2,411	854	1,231	120	168	-	-	-
Eye	846	1,135	1,062	1,471	3,149	3,256	263	374	45	79	300
Eye theater	-	-	-	-	40	23	-	-	-	-	-
Eye refraction	-	-	375	727	-	-	-	-	-	-	-
Gynaecology	-	1,064	-	1,657	-	3,152	-	-	-	-	-
Major Theatre	128	117	457	502	217	243	-	-	-	-	44
Minor Theatre	138	76	654	485	255	187	-	-	257	60	2,543
Orthopedic	1,600	1,645	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Physiotherapy	45	62	397	438	37	34	-	-	-	-	-
Psychiatric	-	-	792	825	968	920	-	-	-	-	-
STI	-	-	14	61	10	14	-	-	32	68	6
Surgical OPD	470	437	782	377	169	70	1	-	-	-	-
Jumla	4,916	7,131	7,358	11,299	6,993	11,113	795	1,268	606	710	4,422

Kiambatisho Namba 8: Taarifaya Hali ya Uzazi katika Hospitali za Daraya Tiba, Julai 2015 - Machi 2016

Hospitali	Jumlaya Wajawazito waliolazwa	Jumlaya Waliojifungua Kwa		Wato waliozaliwa Hai		Jumlaya Wazazi wali ofariki
		Njiaya Kawaida	Upasuaji	Me	Ke	
Mkoani	1,856	1,348	157	728	771	3
Chake Chake	3,063	2,615	281	1,375	1,518	15
Wete	2,210	1,684	133	970	844	11
Micheweni	802	637	-	337	303	2
Vitongoji	139	120	-	68	53	-
Kivunge	1,573	1,433	8	775	771	1
Makunduchi	612	466	10	294	260	-
Jumla	10,255	8,303	589	4,547	4,520	32

Kiambatisho Namba 9: Idadi ya Kesi za Udhalilishaji wa Kijinsia katika vituo vya Huduma za Mkono kwa Mkono Julai, 2015 – Machi, 2016

Aina ya Udhalilishaji	Wanawake	Wanaume
Kukashifiwa	404	
Kutoroshwa	88	
Kubakwa	649	
Mimba	227	
Shaka ya kulawitiwa	25	92
Shambulio la kuumizwa mwili	74	3
Kulawitiwa	17	49
Shaka ya kuingiliwa	20	
Udhalilishaji wa kimwili	334	72
Jumla	1838	216

Kiambatisho Namba 10: Thamani ya Dawanazana vifaatiba, Julai 2015 - Machi 2016

S/N	KUTOKA	THAMANI (TSH)
1	SMZ	1,357,071,673
2	UNFPA	554,897,958
3	GLOBAL FUNDS	140,147,482

4	PEPFAR	83,439,000
5	UNICEF	54,499,678
JUMLA KUU		2,106,616,791

Kiambatisho Namba 11: Idadi ya Sampulizilizochungwa, Julai 2015 - Machi 2016

TAASISI	AINA YA KIELELEZO	1DADI	JUMLA YA VIELELEZO
POLISI	Bhangi	74	
	M/kulevya	63	
	Pombe	27	
	Mikojo	19	
	Damu	24	
	Mirungi	5	
	Sumu	16	
Jumla Ndogo			228
WATU BINAFSI	Maji	10	
	Asali	17	
	Kemikali	4	
	Mtindi	1	
	Majaniya chai	1	
	Tomato	1	
	chumvi	1	
	Mwani	1	
	Sabuniyamaji	1	
	Ungawamchele	1	
	Mafutayakula	1	
	Spices	3	
	Karafuu	1	
Jumla Ndogo			43
JUMLA KUU			271

Kiambatisho Namba 12 : Mahudhuri ya Wagonjwa wawaje, waliolazwa waliofariki katika Hospitali ya Mnazi Mmoja, Julai 2015 - Machi 2016

Hospitali	Mahudhuri ya Wagonjwa wawaje		Mahudhuri ya Wagonjwa waliolazwa		Wagonjwa waliofariki	
	Me	Ke	Me	Ke	Me	Ke
Mnazi Mmoja	27,133	33,229	5,948	14,161	429	313
Mwembe Ladu	1,366	1,983		2,544		
Kidongo Chekundu	3,415	3,772	324	196	2	
Jumla	31,914	38,984	6,272	16,901	431	313

Kiambatisho Namba 13 : Mahudhuri ya Wagonjwa katika kliniki maalum kwa Hospitali ya Mnazi Mmoja, Julai 2015 - Machi 2016

Kliniki	Me	Ke	Jumla
Cardiac	1,165	1,532	2,697
Dental	1,291	1,458	2,749
Diabetic	1,536	1,990	3,526
ENT	13,759	17,057	30,816
Eye Major Theatre	257	196	453
Obs. and Gynae		2,455	2,455
Orthopedic	1,182	824	2,006
Physiotherapy and rehabilitation	2,120	2,079	4,199
Accupuncture	650	615	1,265
Surgical OPD	2,435	1,365	3,800
STI/RTI	30	215	245
Jumla	24,425	29,786	54,211

Kiambatisho Namba 14 : Taarifaya Hali ya Uzazi katika Hospitali za Daraya Hospitali ya Mnazi Mmoja, Julai 2015 - Machi 2016

Hospitali	Jumlaya Wajawa zitowaliolazwa	Jumlaya Waliojifungua Kwa		Watoto waliozaliwa Hai		Jumlaya Waza ziwaliofariki
		Njiaya Kawaida	Upasuaji	Me	Ke	
Mnazimmoja	7,498	5,533	1,086	3,618	3,732	26
Mwembeladu	3,914	1,995	4	1,600	1,957	0
Jumla	11,412	7,528	1,090	5,218	5,689	26

KiambatishoNamba 15: Wafanyakaziwaliokomasomoni, Julai 2015 - Machi 2016

COURSES	CERTIFICATE	DIPLOMA	ADV. DIPL	DEGREE	POST DEGREE	MAST
Environmental Planning and Management	-	-	-	1	-	-
Anaesthesia	-	-	3	-	-	-
Chemistry	-	-	-	-	-	2
Clinical Medicine and Community Health	-	1	-	-	-	-
Epidemiology	-	-	-	-	-	1
Education in Guidance and Counseling	-	-	-	1	-	-
Emergency Medicine	-	-	-	-	-	2
IT application and Management	-	-	-	1	-	-
Environmental Health	-	-	-	2	-	-
Guidance and Counseling	-	-	-	1	-	-
Information Communication and Technology	-	1	-	-	-	-
Logistic and management	-	1	-	-	-	-
Laboratory Technician	-	-	-	6	-	-
Mental Health and Rehabilitation	-	-	-	1	-	-
Microbiology	-	-	-	-	-	2
Obstrectric and gynaecology	-	-	-	-	-	1
Orthopedic surgery	-	-	-	-	-	1
Phychiatric and Mental Health	-	-	-	-	-	1
Procurement	1	1	-	-	-	-
Project Management	-	-	-	-	-	1
Radiology	-	-	-	-	-	1
Record and achive management	-	3	-	-	-	-
Science in Dental Technician	-	-	-	1	-	-
Science in mental Health and Rehabilitation	-	-	-	1	-	-
Secretary	-	1	-	-	-	-
Tropical Disease Control	-	-	-	-	-	1
Social Work	-	-	-	2	-	3
Public Health	-	-	-	-	-	1
Pharmacy	-	1	-	4	-	-
Paediatrics	-	-	-	-	-	3
Nursing	-	14	-	10	-	-
Monitoring and Evaluation	-	-	-	3	-	1
Midwifery and Women Health	-	-	-	-	-	7
Medical Doctors	-	-	-	20	-	-
Internal Medicine	-	-	-	-	-	1
Human Resource Planning Management	-	1	-	2	-	1

Health System Management	-	-	-	-	-	3
Health Promotion	-	-	-	1	-	-
Global Health and Development	-	-	-	-	-	1
Ear, Nose and Throat - ENT	-	-	2	-	-	1
Critical Care and Trauma	-	-	-	-	-	1
Assistant Medical Officer - AMO	-	-	10	-	-	-
Dermatology						1
JUMLA	1	24	15	57		37

KiambatishoNamba16 :

MAKISIO YA FEDHA KWA MWAKA 2016/2017

H0 I WIZARA YA AFYA

HO 1	WIZARA YA AFYA						
Item/ NO.	MaelezoyaMatumizi	JUMLA	MchangoWa SMZ	Mchangowa WAFADHILI	WafadhiliMkopo	JUMLA MIRADI	JUMLA KWA KAWA
	MAELEZO						
H0101	HUDUMA ZA KINGA NA ELIMU YA AFYA						
H010101	KINGA NA ELIMU YA AFYA						
00000P007	MRADI SHIRIKISHI WA HUDUMA ZA AFYA YA UZAZI WA MAMA NA MTOTO		150,000,000	4,635,101,000	-	4,785,101,000	
00000P004	MRADI SHIRIKISHI WA KUDHIBITI MARADHI YA UKIMWI, KIFUA KIKUU NA UKOMA		50,000,000	526,592,000	-	576,592,000	
00000P004	MRADI WA KUMALIZA MALARIA ZANZIBAR		50,000,000	14,944,538,000	-	14,994,538,000	
	Jumla ndogo	27,021,689,000	250,000,000	20,106,231,000	-	20,356,231,000	6,665,458,000
H0102	HUDUMA ZA TIBA						
H0101201	HUDUMA ZA HOSPITALI						
H01020101	HUDUMA ZA HOSPITALI ZA VIJJI,WILAYA NA HOSPITALI ZA RUFAA						
00000P002	MRADI WA KUPANDISHA HADHI HOSPITALI ZA WILAYA VIJIJINI		150,000,000	-	-	150,000,000	
00000P001	MRADI WA KUPANDISHA HADHI HOSPITAL YA MNAZI MMOJA		4,000,000,000	3,500,000,000	-	7,500,000,000	
	Jumla ndogo	18,438,211,000	4,150,000,000	3,500,000,000	-	7,650,000,000	10,788,211,000
00000P005	UJENZI WA MAABARA YA MKEMIA MKUU		500,000,000	-	-	500,000,000	
	Jumlandogo	13,768,731,000	500,000,000	-	-	500,000,000	13,268,731,000
	JUMLA KUU - MWAKA 2016/2017	59,228,631,000	4,900,000,000	23,606,231,000	-	28,506,231,000	30,722,400,000

